

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการน้อมนำพระราชดำรัสของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาปฏิบัติ

โดย

นางเพ็ชรี รัตนเศรษฐ์
ผู้ช่วยราชเลขาธิการ
สำนักราชเลขาธิการ

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕๗
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๗-๒๕๕๘

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการน้อมนำพระราชดำรัสของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาปฏิบัติ

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

ผู้วิจัย นางเพ็ชรี รัตนเศรษฐ์

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๗

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในการพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรแก่จังหวัดต่างๆ และศึกษาพระราชดำรัสในพิธีดังกล่าว ตั้งแต่ปี ๒๕๑๐-๒๕๕๕ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยน้อมนำพระราชดำรัสมาปฏิบัติ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) ผลการวิจัยสรุปได้คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธรูปนวราชบพิตร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ที่ฐานมีพระพิมพ์ทำด้วยผงศักดิ์สิทธิ์ส่วนพระองค์และจากปูชนียสถานสำคัญของจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศไทย แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานพระพุทธรูปดังกล่าวด้วยพระองค์เอง และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรแก่จังหวัดต่างๆ ด้วย เพื่อให้พระพุทธรูปนวราชบพิตรเป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำจังหวัดและเป็นนิมิตหมายสำคัญของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศไทยและคนไทยทั้งชาติ จังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดแรกที่ได้รับพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรเมื่อปี ๒๕๑๐ จังหวัดบึงกาฬเป็น จังหวัดที่ ๗๗ ที่ได้รับพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตร เมื่อปี ๒๕๕๕ การวิจัยครั้งนี้ รวบรวมพระราชดำรัสในพิธีดังกล่าวได้ ๗๗ องค์ ซึ่งสามารถน้อมนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในเรื่องการทำความดี การประกอบสัมมาอาชีพ และการงานต่างๆ ต้องปฏิบัติด้วยการคิดพิจารณา มีความตั้งใจจริง ขยันหมั่นเพียร รอบคอบ อະลุ่มอล่วย ถ้อยทีถ้อยอาศัย มีเมตตายึดมั่นในความสามัคคี โดยถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ก็จะประสบความสำเร็จในงานทุกอย่าง และสามารถที่จะรวมกำลังกันรักษาความมั่นคงของจังหวัด เพื่อที่จะพัฒนาต่อไป ประชาชนแต่ละจังหวัดหากร่วมมือกันรักษาชื่อเสียงและความสำคัญของจังหวัดด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จังหวัดก็จะพัฒนาก้าวหน้า มีความมั่นคง ทั้งระดับจังหวัดและประเทศ

คำนำ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธรูปสำหรับพระราชทานเป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศไทย ที่ฐานบัวทรงบรรจุพระพิมพ์ซึ่งทำด้วยผงศักดิ์สิทธิ์ส่วนพระองค์และจากปูชนียสถานสำคัญทั่วประเทศ ด้วยมีพระราชประสงค์ให้พระพุทธรูปสำหรับเป็นที่ตั้งแห่งคุณพระรัตนตรัย เป็นที่เคารพสูงสุด และเป็นนิมิตหมายสำคัญของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศและคนไทยทั้งชาติ อีกทั้งได้เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานพระพุทธรูปสำหรับจังหวัดต่างๆ โดยพระองค์เอง และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปสำหรับจังหวัดต่างๆ ตั้งแต่ปี ๒๕๑๐-๒๕๕๕ นับเป็นเวลาถึง ๔๕ ปี จึงได้พระราชทานพระพุทธรูปสำหรับจังหวัดต่างๆ ครบถ้วนทั้ง ๗๗ จังหวัด พระราชดำรัสที่พระราชทานในโอกาสนี้ หากประชาชนชาวไทยจะได้น้อมนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตก็จะเป็นประโยชน์แก่ตนเองและประเทศชาติต่อไป

(นางเพ็ชรี รัตนเศรษฐ์)

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๗

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ง
สารบัญแผนภาพ	จ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
ขอบเขตของการวิจัย	๒
วิธีดำเนินการวิจัย	๒
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๓
คำจำกัดความ	๓
บทที่ ๒ พระราชกรณียกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๔
พระราชกรณียกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิต	๔
พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท	๙
ความสำคัญของพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท	๑๑
พระพุทธรูปนวราชบพิตร	๑๓
การเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตร	๑๗
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๓๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๓๔
กำหนดกลุ่มประชากร	๓๔
การรวบรวมข้อมูล	๓๔
วิเคราะห์ข้อมูล	๓๕
บทที่ ๔ สรุปผลการวิจัย	๔๖
ผลการวิจัย	๔๖
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๕๐
สรุป	๕๐
ข้อเสนอแนะ	๕๒
บรรณานุกรม	๕๓
ภาคผนวก	๕๖
ผังพระศักราชที่ถือเป็นมรดกสร้างพระพิมพ์	๕๗
ประวัติย่อผู้วิจัย	๖๗

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓-๑	พระราชดำรัสจําแนกตามปีที่พระราชทาน	๓๕
๓-๒	การเสด็จ ฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ	๓๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

๒-๑ พระพุทธนวราชปิตร

หน้า

๑๕

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๙ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานัปการ เพื่อประโยชน์สุขของราษฎร พระราชกรณียกิจสำคัญยิ่งประการหนึ่งที่ทรงปฏิบัติ คือ การพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตร พระพุทธรูปนวราชบพิตร เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๒๓ เซนติเมตร สูง ๔๐ เซนติเมตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้สร้างขึ้น ทรงตรวจพุทธลักษณะของพระปฏิมาจนเป็นที่พอพระราชหฤทัย แล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายช่างเททองหล่อพระพุทธรูปนั้นขึ้น เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๐๙ และขนานนามพระพุทธรูปนั้นว่า “พระพุทธรูปนวราชบพิตร” ที่ฐานบัวหงายของพระพุทธรูปนวราชบพิตรทรงบรรจุพระพุทธรูปพิมพ์ไว้ ๑ องค์ ซึ่งพระพุทธรูปพิมพ์นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นด้วยพระหัตถ์ ประกอบด้วยผงศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในพระองค์ และจากจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ พระพุทธรูปนวราชบพิตรจึงเป็นนิมิตหมายแห่งคุณพระรัตนตรัย เป็นที่เคารพบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชน และยังเป็นนิมิตหมายแห่งความผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างพระมหากษัตริย์กับพสกนิกรในทุกจังหวัด (สำนักพระราชวัง : ๒๕๑๒, ๑-๒)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรแก่จังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดแรกเมื่อปี ๒๕๑๐ และเสด็จฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรด้วยพระองค์เองอีก ๑๘ จังหวัด ซึ่งจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดลำดับที่ ๑๙ ที่เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเมื่อปี ๒๕๑๖ ภายหลังจากนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรแก่กรุงเทพมหานครเมื่อปี ๒๕๒๕ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรแก่จังหวัดต่างๆ ตั้งแต่ปี ๒๕๒๘ และได้พระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรครบทุกจังหวัดเมื่อปี ๒๕๕๕ คือ การพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรแก่จังหวัดบึงกาฬ ซึ่งเป็นจังหวัดที่ตั้งขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติตั้งจังหวัดบึงกาฬ พ.ศ.๒๕๕๔ นับเป็นระยะเวลาถึง ๔๕ ปี ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจในการพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรแก่จังหวัดต่างๆ จนครบถ้วนทุกจังหวัดทั่วประเทศ การเสด็จฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรในแต่ละจังหวัด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างใกล้ชิด และพระราชทานพระราชดำรัสแก่ผู้มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทด้วยทุกครั้ง พระราชดำรัสที่

พระราชทานในโอกาสนี้ นอกจากจะทำให้ทราบพระราชดำริในการจัดสร้างพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์แล้ว พระราชดำรัสดังกล่าวยังพระราชทานคำแนะนำและแนวทางปฏิบัติตนแก่ประชาชนชาวไทยในด้านต่างๆ ด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และศึกษาพระราชดำรัสที่พระราชทานในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์ที่ทรงปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมาถึง ๔๕ ปี เพื่อเผยแพร่พระราชกรณียกิจให้เป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนชาวไทยและเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการน้อมนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์แก่จังหวัดต่างๆ
๒. เพื่อศึกษาพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์ ตั้งแต่ปี ๒๕๑๐-๒๕๕๕
๓. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการน้อมนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปฏิบัติ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวกับการพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์แก่จังหวัดต่างๆ และศึกษาเฉพาะพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์ ตั้งแต่ปี ๒๕๑๐-๒๕๕๕ เท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยการศึกษาค้นคว้าหนังสือ เอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจในการพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบว่าการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์ รวมทั้งพระราชดำรัสได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้ในด้านใดบ้าง รวมทั้งศึกษาพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์ และการน้อมนำพระราชดำรัสดังกล่าวมาเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพระราชทานพระพุทธรูปพระพุทธรูปพิตร
๒. ทำให้ทราบพระราชดำรัสที่พระราชทานในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพิตร
๓. ได้แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการน้อมนำพระราชดำรัสมาปฏิบัติ

คำจำกัดความ

พระพุทธรูปพิตร	หมายถึง	พระพุทธรูปที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสำหรับพระราชทานแก่จังหวัดต่างๆ
พระราชดำรัส	หมายถึง	คำพูดของพระมหากษัตริย์ ในที่นี้หมายถึง พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระราชดำรัสของผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้แทนพระองค์
คุณภาพชีวิต	หมายถึง	การดำรงชีวิตของบุคคลในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐาน และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม

บทที่ ๒

พระราชกรณียกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

พระราชกรณียกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติตั้งแต่ พุทธศักราช ๒๔๘๙ ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ และพระราชทานพระปฐมบรมราชโองการว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม นับถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๖๙ ปี ที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงครองสิริราชสมบัติยาวนานที่สุดเท่าที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ของชาติไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในทุกจังหวัดทั่วพระราชอาณาจักรตั้งคำกราบบังคมทูลสดุดีพระเกียรติคุณ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชียทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญทองเฉลิมพระเกียรติคุณแห่งสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชผู้ทรงพระปรีชาสามารถเลิศล้ำในการนำชนบทให้วัฒนา ณ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย เมื่อ ๒๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ (๒๕๕๐ : ๙๙-๑๐๐) ความตอนหนึ่งว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

“... มีพระราชหฤทัยมุ่งมั่น ผูกพันในทุกข์สุขของประชาชน ทรงพระราชอุตสาหะ เสด็จพระราชดำเนินไปทั่วทุกหนแห่งในแผ่นดินไทย เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ของชาวชนบท ให้ดีขึ้น โดยมีได้เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบากพระวรกาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานที่ดิน พันธุ์สัตว์ พันธุ์พืช พันธุ์ไม้ ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่มให้แก่พสกนิกรที่ยากไร้ ทรงแสวงหาข้อมูลที่มีความหมายจากประชาชนเพื่อประชาชน โดยมีประโยชน์ในการพัฒนา ประชากรเป็นที่ตั้ง ...”

ในการเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมและพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราษฎรก็เพื่อให้ราษฎรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังคำประกาศสดุดีพระเกียรติในโอกาสที่สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ ความตอนหนึ่งว่า

“... นับตั้งแต่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงครองสิริราชสมบัติมาเป็นเวลากว่าครึ่งศตวรรษ ได้ทรงยึดถือปฏิบัติพระองค์ตามหลักแห่งทศพิธราชธรรม และทรงครองแผ่นดินด้วยคุณธรรมและความเที่ยงตรงตลอดระยะเวลาอันยาวนานอย่างไม่เคยมีปรากฏมาก่อน ทรงอุทิศพระองค์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทยให้ดีขึ้น ...”

พระราชกรณียกิจที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญมาโดยตลอดเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของราษฎร เป็นที่ประจักษ์แก่ราษฎรผู้ได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณ สถาบันการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และประจักษ์ในพระปรีชาสามารถจึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เหรียญรางวัลและสมาชิกกิตติมศักดิ์ขององค์กรต่างๆ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นจำนวนมากปรากฏตั้งคำประกาศสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้านต่างๆ ของสถาบันองค์กรต่างๆ ดังกล่าว ดังจะยกเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้

การพัฒนาประเทศ

ในโอกาสที่มหาวิทยาลัยแทสมาเนีย เครือรัฐออสเตรเลีย ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาวิทยาศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๕ (๒๕๕๐ : ๓๐๑-๓๐๒) ความตอนหนึ่งว่า

“... มหาวิทยาลัยแทสมาเนียมีความชื่นชมเป็นอย่างยิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อพัฒนาประเทศด้วยพระราชปณิธานที่มหาวิทยาลัยและชาวแทสมาเนียต่างนิยมยกย่องเช่นเดียวกัน การพึ่งพาตนเอง การพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนที่ประกอบด้วยสมาชิกที่มีสุขภาพดีและรู้หนังสือ ความศรัทธาใส่ใจในสิ่งแวดล้อมและการฟื้นฟู ตลอดจนความใส่ใจในธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่หลากหลาย ล้วนเป็นจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างสำคัญต่อทุกคน มหาวิทยาลัยแทสมาเนียตระหนักว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้นำในเรื่องดังกล่าว ทรงมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ทรงมีวิธีการสอนและแนวทางปฏิบัติที่เป็นตัวอย่าง ทั้งทรงอุทิศกำลังพระวรกายและพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อดำเนินโครงการเหล่านั้นให้ลุล่วง จึงทรงเป็นแรงบันดาลใจแก่พลกนิกรของพระองค์ และแก่ชาวต่างชาติผู้ชื่นชมและดำเนินตามพระราชปณิธานนั้นด้วย

การอุทิศพระองค์โดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยาก เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมพลกนิกรทั่วทุกภาคด้วยความสนพระราชหฤทัยและพระวิริยอุตสาหะเป็นพิเศษ เพื่อพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการพัฒนาต่างๆ ของพระองค์เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามพระราชปณิธานเป็นแบบอย่างที่ดีที่ผู้นำของชาติต่างๆ ในภูมิภาคนี้ควรดำเนินตามรอยพระยุคลบาท ...”

การพัฒนาคุณภาพชีวิต

ในโอกาสที่มหาวิทยาลัยทัฟส์ สหรัฐอเมริกา ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญานิติศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๒๗ (๒๕๕๐ : ๘๐-๘๑) ความตอนหนึ่งว่า

“... ในฤดูต่างๆ ในรอบปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จะเสด็จพระราชดำเนินไปยังท้องถื่นที่อยู่ห่างไกลความเจริญทั่วราชอาณาจักร ในการนี้ ทรงนำหน่วยแพทย์ ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ การพัฒนาด้านโภชนาการ แนวความคิด

ใหม่ๆ ด้านการศึกษา และมาตรการเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยไปพระราชทานแก่เหล่าพสกนิกร พระองค์สนพระราชหฤทัยในนวัตกรรมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทุกอย่าง และมีพระราชหฤทัย แน่วแน่ในอันที่จะหาทางนำสิ่งใหม่ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตของ พสกนิกรด้านสุขอนามัย การศึกษา ตลอดจนความกินดีอยู่ดี และความมั่นคงปลอดภัย ...”

ในโอกาสที่โครงการตั้งถิ่นฐานมนุษย์แห่งสหประชาชาติ สาธารณรัฐเคนยา ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลสดุดีพระเกียรติคุณในฐานะที่ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจด้วยพระวิริยอุตสาหะ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทยทั้งในเมืองและชนบท รวมทั้งยังทรงมีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานอย่างยั่งยืน เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗ (๒๕๕๐ : ๓๑๑-๓๑๒) ความตอนหนึ่งว่า

“... รางวัลเกียรติยศของโครงการตั้งถิ่นฐานมนุษย์แห่งสหประชาชาติเป็นรางวัลสูงสุด ที่องค์การสหประชาชาติมอบให้แก่บุคคล โครงการ หรือสถาบัน ในฐานะที่มีบทบาทอันสำคัญยิ่ง ในการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ... พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ทูลกระหม่อมถวายรางวัลเกียรติยศดังกล่าวเป็นกรณีพิเศษเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ...

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการเฉลิมพระเกียรติดังกล่าวนี้ด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันโดดเด่นยิ่งในการปรับปรุงการจัดการทรัพยากรน้ำในประเทศไทย พระวิริยอุตสาหะ อย่างไม่ทรงเห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยเพื่อพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในประเทศไทย ล้วนแล้วแต่ ได้รับการบันทึกไว้เป็นอย่างดี พระมหากรุณาธิคุณประการสำคัญ ได้แก่ การควบคุมมลพิษในลำคลอง ต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร ตลอดจนวิธีการอันเป็นนวัตกรรมในการบำบัดน้ำเสียในบึงมักกะสัน โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริสามารถลดมลพิษทางน้ำในกรุงเทพมหานคร และเมืองสำคัญ ๆ ในภาคกลางของประเทศ ในขณะที่โครงการอื่น ๆ ได้มุ่งเน้นการบริหารจัดการ ปัญหาอุทกภัยและการเพิ่มปริมาณของเกลือตามแหล่งน้ำในภาคใต้ของไทย ตัวอย่างที่ได้หยิบยกมานี้ เป็นเพียงงานเพียงส่วนน้อยนิด พระราชหฤทัยที่มุ่งมั่นดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อการพัฒนา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในอันที่จะปรับสภาพแวดล้อมเพื่อการอยู่อาศัยในประเทศไทย

รางวัลเกียรติยศพิเศษของโครงการตั้งถิ่นฐานมนุษย์แห่งสหประชาชาตินี้ ทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อเฉลิมพระเกียรติ ในฐานะที่ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ มีคุณูปการต่อการตั้งถิ่นฐานที่ยั่งยืน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทยทั้งในเมืองและ ชนบท โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อการพัฒนาต่าง ๆ มีลักษณะครอบคลุมและบูรณาการ เป็นแบบอย่างสำหรับพวกเราทั้งหมายที่มีความกระตือรือร้นในอันที่จะพิทักษ์ปกป้องสภาวะแวดล้อม ของเรา นอกจากนี้ แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ยังสามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานสำหรับโครงการให้การศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของน้ำทั่วทั้งภูมิภาคเอเชีย และแปซิฟิก ...”

การพัฒนามนุษย์

ในโอกาสที่โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ สหรัฐอเมริกา ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙ (๒๕๕๐ : ๓๓๓-๓๓๔) ความตอนหนึ่งว่า

“... ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของปวงชนชาวไทยมาโดยตลอด เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาชาวโลก จึงต่างพากันขนานพระนามว่าเป็น “พระมหากษัตริย์นักพัฒนา” ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทมีพระราชหฤทัยเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาต่อพสกนิกรผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส โดยไม่ทรงแบ่งแยกสถานะ ศาสนา ชาติพันธุ์ หรือหมู่เหล่า ทรงรับฟังปัญหาความทุกข์ยากของราษฎรและพระราชทานแนวพระราชดำริเพื่อให้ประชาชนของพระองค์สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อพัฒนาชนบทซึ่งมีจำนวนมากมาส่งผลกระทบต่อโครงสร้างความรู้และนวัตกรรม ที่เอื้อต่อความก้าวหน้าในการพัฒนา และยังประโยชน์ให้แก่พสกนิกรทั่วประเทศ อาทิ โครงการที่พัฒนาการเกษตรขนาดเล็กด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม โครงการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน รวมทั้งโครงการป้องกันและบรรเทาความเดือดร้อนจากน้ำท่วมและภัยแล้ง

ด้วยพระปรีชาสามารถในการทรงเป็นนักคิดและทรงมีคุณูปการต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้นานอารยประเทศตื่นตัวในการปรับรูปแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดใหม่ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทที่มีต่อประหาราชฎ์ที่ได้พระราชทานปรัชญาของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นทางสายกลางแบบพอประมาณ การบริโภคอย่างมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอที่จะต้านทานและลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ปรัชญาดังกล่าวนี้อาจนำไปใช้ได้อย่างสอดคล้องกันทั่วโลกในยุคแห่งโลกาภิวัตน์อันฉับไวนี้ รวมทั้งสนับสนุนความเพียรพยายามขององค์การสหประชาชาติในการส่งเสริมการพัฒนามนุษย์ โดยมิเป้าหมายศูนย์กลางในการพัฒนา คือ ความอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืนของประชาชน ...”

การมีโภชนาการที่ดี

ในโอกาสที่มูลนิธิ The World Food Prize สหรัฐอเมริกาทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญ Dr.Norman E. Borlaug World Food Prize Medallion (ผู้ซึ่งได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ เพราะมีบทบาทสำคัญในการผลักดันด้านอาหารและการเกษตร และเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการแหล่งอาหารและโภชนาการที่ดีให้แก่ประชาชนหลายล้านคนทั่วโลก) สดุดีพระเกียรติคุณในฐานะที่ทรงช่วยเหลือพสกนิกรไทยให้มีโภชนาการที่ดี เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๐ (๒๕๕๐ : ๓๗๑-๓๗๒) โดยที่มูลนิธิ The World Food Prize ได้จัดทำเหรียญสดุดีขึ้นใหม่เพื่อมอบแก่ประมุขแห่งรัฐ

และผู้นำอาวุโสจากประเทศต่าง ๆ ที่มีผลงานโดดเด่นในการบรรเทาความอดอยากและความทุกข์ยากของมวลมนุษยชาติ ความตอนหนึ่งว่า

“... โดยที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย ได้ทรงอุทิศกำลังพระวรกายอย่างไม่ลดละ และทรงแสดงความห่วงกังวลอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับความกินดีอยู่ดีของพสกนิกร การมีอาหารที่เพียงพอ และการได้รับโภชนาการที่ครบถ้วน นับตั้งแต่ทรงครองราชย์เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๙

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณต่อพสกนิกร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กว่า ๒,๐๐๐ โครงการทั่วราชอาณาจักร โครงการแรกเกิดขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๕ เน้นด้านการประมงและชลประทาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ได้ดำเนินการมากกว่า ๕๕ ปี ก่อให้เกิดเกษตรกรรมขนาดเล็กและการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้อย่างกว้างขวาง ตลอดจนการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างพอเพียง

นอกเหนือจากโครงการดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงมีบทบาทนำในการส่งเสริมดูแลสุขอนามัยสำหรับเด็ก การป้องกันปัญหาการขาดสารไอโอดีน และการขยายช่องทางด้านการศึกษา โดยเน้นให้จัดโครงการที่เอื้อประโยชน์แก่กลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มชาวเขา ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่สูงด้วยความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณและพระวิริยอุตสาหะที่ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อพสกนิกรหลายล้านคน จนนานาประเทศทั่วโลกยกย่องว่าเป็น “พระมหากษัตริย์นักพัฒนา” ...”

การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ธรรมชาติ

ในโอกาสที่โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ สาธารณรัฐเคนยา ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญทองสดุดีพระเกียรติคุณในฐานะที่ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจดีเด่น เป็นที่ยอมรับของนานาประเทศเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ (๒๕๕๐ : ๑๑๑) ความตอนหนึ่งว่า

“... พระมหากษัตริย์และสมเด็จพระราชินีนาถแห่งประเทศไทย ที่ได้ทรงอุทิศพระองค์เป็นแบบอย่างและทรงงานด้วยพระวิริยอุตสาหะ เพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ธรรมชาติมาเป็นเวลาช้านาน ทรงเป็นผู้นำและพระราชทานแนวพระราชดำริด้วยพระปรีชาสามารถพระวิสัยทัศน์อันกว้างไกล และพระมหากรุณาธิคุณ มีพระราชปณิธานแน่วแน่ที่จะทรงติดตามทรงส่งเสริม และทรงนำแนวพระราชดำริ ตลอดจนกลยุทธ์ต่าง ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์จริง ทรงพระราชดำริโครงการต่าง ๆ เพื่อปกป้องและพัฒนาทรัพยากรอันเป็นมรดกของชาติ และเพื่อพัฒนามาตรฐานความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของอาณาประชาราษฎร์แห่งราชอาณาจักรไทย ...”

การแพทย์และสาธารณสุข

ในโอกาสที่ราชวิทยาลัยอายุรแพทย์แห่งออสเตรเลียและเครือรัฐออสเตรเลีย กราบ บังคมทูลเชิญให้ทรงดำรงตำแหน่งสมาชิกกิตติมศักดิ์ และทูลเกล้าฯ ถวายประกาศนียบัตรสมาชิก กิตติมศักดิ์ เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๓๙ (๒๕๕๐ : ๑๔๐-๑๔๑) ความตอนหนึ่งว่า

“... การที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงพระเมตตาและห่วงใยในสวัสดิภาพ ตลอดจน สุขอนามัยของพสกนิกรชาวไทย เป็นที่ประจักษ์ทั้งในประเทศออสเตรเลียและในระดับนานาชาติ เช่นเดียวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริหลายโครงการที่จัดให้มีการรักษาพยาบาลและ การส่งเสริมความรู้ด้านการแพทย์ในประเทศไทย

ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี สภา ราชวิทยาลัยอายุรแพทย์แห่งออสเตรเลียได้พิจารณาเห็นสมควรเฉลิมพระเกียรติได้ฝ่าละออง ธุลีพระบาทในฐานะที่ทรงสนับสนุนส่งเสริมด้านสุขภาพและความต้องการทางสังคมของพสกนิกรแห่ง ราชอาณาจักรไทย ปวงข้าพระพุทธเจ้าตระหนักชัดถึงพระราชกรณียกิจในการส่งเสริมสุขภาพ พลานามัยของประชาชนทั่วราชอาณาจักร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นทุรกันดาร พระราชกรณียกิจ ในการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อน ตลอดจนการใส่พระราชหฤทัยเป็นพิเศษต่อความต้องการของเหล่าราษฎร ที่ยากไร้ ผู้สูงวัยและผู้ลี้ภัย พระราชกรณียกิจที่ทรงสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพและการรักษาพยาบาล ในประเทศไทย นับเป็นคุณูปการสูงสุด รวมทั้งการที่ทรงก่อตั้งกองทุนและมูลนิธิขึ้นเป็นจำนวนมาก เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือด้านการวิจัย การรักษาโรคเฉพาะทาง ตลอดจนการที่ทรงเป็นผู้นำในองค์กร ต่าง ๆ อาทิ สภากาชาดไทยได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงอุทิศพระองค์อย่างมิทรงเหน็ดเหนื่อย เพื่อความผาสุกของพสกนิกร... ราชวิทยาลัยอายุรแพทย์แห่งออสเตรเลียมีเป้าหมายสำคัญ ประการหนึ่ง คือ การจัดฝึกอบรมและให้การศึกษาต่อเนื่องแก่บรรดาแพทย์ จึงขอพระราชทาน ประกาศสดุดีพระเกียรติคุณที่ทรงอุปถัมภ์ส่งเสริมการศึกษาทางด้านการแพทย์นี้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำให้มีการฝึกหัดอบรมแพทย์ในราชอาณาจักรไทย การพระราชทานทุนเพื่อศึกษาต่อ ด้านการแพทย์ในระดับบัณฑิตศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนทุนสนับสนุนการวิจัย ด้านการแพทย์และการฝึกอบรมเฉพาะทาง นับเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่บรรดาแพทย์รุ่นใหม่ ทั้งยัง เป็นการสนับสนุนส่งเสริมด้านการแพทย์และสุขภาพอนามัยโดยรวม ...”

พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการเพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ราษฎรมากกว่า ๖๙ ปี เพื่อให้ราษฎรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นดังได้กล่าวมาแล้ว พระราช กรณียกิจสำคัญอย่างหนึ่งที่ทรงปฏิบัติอย่างต่อเนื่องควบคู่กับพระราชกรณียกิจด้านอื่น ๆ คือ การพระราชทานพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส ปีหนึ่ง ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสแก่บุคคลต่างวัย ต่างอาชีพ และต่างศาสนา ไว้เป็นจำนวนมาก (อ้างถึงใน เพ็ชรี กิตติวิทยากุล : ๑) ซึ่งได้อธิบายความหมายของพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท ดังนี้

“พระราชดำรัส” (อ้างถึงใน เพ็ชรี กิตติวิทยากุล, ๒๕๓๒ : ๖) หมายถึง คำพูดของพระมหากษัตริย์ในเรื่องในเรื่องหนึ่ง

“พระบรมราโชวาท” (อ้างถึงใน เพ็ชรี กิตติวิทยากุล, ๒๕๓๒ : ๖) หมายถึง คำสั่งสอน คำแนะนำ หรือคำตักเตือน ของพระมหากษัตริย์เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

นายภาวาส บุญนาค อธิบดีรองราชเลขาธิการ (อ้างถึงใน เพ็ชรี กิตติวิทยากุล, ๒๕๓๒ : ๑๒) อธิบายความหมายเพิ่มเติมคำว่า “พระบรมราโชวาท” และ “พระราชดำรัส” ไว้ว่า

“... พระบรมราโชวาทนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์เพื่อพระราชทานคำสั่งสอนโดยแท้จริง เช่น ในการเสด็จพระราชดำเนินในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิต นักศึกษา ก็จะพระราชทานคำสั่งสอน หรือพระบรมราโชวาทที่พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก ก็จะพระราชทานคำสั่งสอนแก่เด็กหรือผู้ใหญ่ที่เลี้ยงเด็ก คือ ดูที่พระราชเจตนา ถ้าเป็นการสั่งสอนแท้ๆ ก็เรียกว่า พระบรมราโชวาท แต่ถ้ามิได้มีพระราชประสงค์ในการพระราชทานเพื่อการสั่งสอนโดยตรงก็เป็นพระราชดำรัส เช่น พระราชดำรัสพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยในโอกาสขึ้นปีใหม่ ... แต่ทั้งนี้จะพบว่าในพระราชดำรัสทั้งหลายส่วนมากก็จะพระราชทานคำสั่งสอนแทรกอยู่ด้วย เพราะในพระราชฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจวัตรในจักรวรรดิวัตร ๑๒ ...”

การพระราชทานพระราชดำรัสนั้น ถือเป็นพระราชกรณียกิจที่โดดเด่นจนเป็นที่ยอมรับของชาวต่างประเทศ ดังที่ นางเวนดี้ แมคคาร์ธีย์ (Wendy McCarthy) อธิการบดีมหาวิทยาลัยแคน เบอรา เครือรัฐออสเตรเลีย กล่าวในโอกาสที่มหาวิทยาลัยแคนเบอรา เครือรัฐออสเตรเลีย ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ด้านการศึกษาคณะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ (๒๕๕๐ : ๑๖๓) ความตอนหนึ่งว่า

“... ประเทศไทยนั้นมีลักษณะพิเศษแทบจะไม่เหมือนประเทศอื่นใดในโลก นั่นก็คือเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ มีระดับมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ และมีการกระจายความเจริญทางวัตถุไปสู่สังคมทุกชั้นโดยเท่าเทียมกันอย่างน่าชื่นชม ประเทศไทยสามารถอยู่รอด เจริญเติบโต และดำรงอยู่ด้วยความสงบสุขได้มากกว่าเกือบทุกประเทศในภูมิภาค ส่วนใหญ่เป็นผลจากพระบรมราโชบาย ตลอดจนพระวิสัยทัศน์ด้านคุณธรรมและพระวิริยอุตสาหะ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ด้วยสถานะเช่นนี้ พระองค์ทรงปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามสิทธิ ๓ ประการ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ นั่นคือสิทธิที่จะพระราชทานคำแนะนำ สิทธิที่จะพระราชทานคำปรึกษาและสิทธิที่จะทรงสนับสนุนและพระราชทานกำลังใจ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้สิทธิทั้ง ๓ ประการนี้ ในการทรงนำการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยด้วยพระปรีชาสามารถอันยอดเยี่ยม ความเป็นรัฐบุรุษของพระองค์ทำให้ทรงสามารถบรรเทาสถานการณ์ความไม่สงบทางการเมืองได้หลายครั้งหลายครา และนำสันติสุขกลับคืนสู่ฝ่ายที่ขัดแย้งกัน ...”

การพระราชทานพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทยังเป็นการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและจารีตประเพณี ดังที่ หม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล องคมนตรี (๒๕๕๔ : ๒๑๙) ได้กล่าวถึงการพระราชทานพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้ว่า

“... พระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ย่อมมีพระราชอำนาจและพระราชฐานะหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญกำหนดให้ แต่ในขณะเดียวกัน ตามจารีตประเพณีและการยึดถือปฏิบัติพระมหากษัตริย์ยังคงทรงดำรงไว้ซึ่งสิทธิบางประการ กล่าวคือ

๑. สิทธิที่จะพระราชทานพระราชดำรัสแนะนำ
๒. สิทธิที่จะพระราชทานกำลังใจ
๓. สิทธิที่จะพระราชทานพระราชดำรัสตักเตือน

พระองค์ทรงดำรงไว้ซึ่งสิทธิทั้ง ๓ ประการ อย่างครบถ้วน และทรงใช้สิทธิดังกล่าวนี้ อย่างทรงพระสุขุมคัมภีรภาพ และทรงไว้ซึ่งพรหมวิหารธรรม ...”

ความสำคัญของพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณ (อ้างถึงใน เพ็ชรี กิตติวิทยากุล, ๒๕๓๒ : ๑๑) ได้พระราชทานวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการให้ ที่พระมหากษัตริย์พึงควรปฏิบัติไว้หลายประการ การให้ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การให้คำแนะนำ สั่งสอน ความตอนหนึ่งว่า

“... ให้กำลังวาจา เช่น ช่วยพูด ให้กำลังความคิด เช่น ช่วยคิด ช่วยแนะในกิจการให้กำลังปัญญา คือ ให้ความรู้ด้วยกุศลเจตนามุ่งให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับ เพื่อบูชาคุณกิติ เพื่อช่วยสงเคราะห์ อนุเคราะห์กิติ ชื่อว่าทาน ส่วนพัสตุที่พึงให้คือทรัพย์ กำลังกาย กำลังวาจา กำลังความคิด กำลังปัญญา เหล่านี้เป็นวัตถุทาน สิ่งที่พึงให้ในที่ทั่วไป วัตถุทานท่านมุ่งเอาพัสตุสิ่งของโดยมาก ในที่บางแห่งจำแนกทานเป็น ๒ คือ วัตถุทาน การให้พัสตุสิ่งของ และธรรมทาน การให้ธรรม คือชี้แจงแสดงโอวาทหรือคำสั่งสอนแนะนำ ...”

พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสนั้น ล้วนประมวลด้วยสาระความรู้ต่าง ๆ แนวพระราชดำริและความห่วงใยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีต่อประชาชนและประเทศชาติ ดังที่สโมสรการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (อ้างถึงใน เพ็ชรี กิตติวิทยากุล, ๒๕๓๒ : ๑) กล่าวไว้ว่า

“... พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสล้วนแต่ประมวลไว้ด้วยสาระที่ให้ความรู้ คำตักเตือนในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา ศาสนา ศิลปะ ความมีวินัย ความสามัคคี ความรักชาติ และการพัฒนาชนบท พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสแต่ละด้านล้วนถูกต้องตรงตามแก่นแท้และอุดมการณ์ของเรื่องนั้นๆ อย่างแท้จริงและยังเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงแนวพระราชดำริ พระปรีชาญาณ และความห่วงใยอันหนักแน่นที่ทรงมีอยู่อย่างไม่เสื่อมคลายในประชาชนและประเทศชาติ ...”

พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเป็นเครื่องชี้แนะแนวทางความคิด และเป็นคู่มือปฏิบัติงานและการดำรงชีวิตได้ ดังที่คณะทำงานโครงการพัฒนาตามพระราชดำริ (๒๕๒๘ : ๑๖) กล่าวไว้ว่า

“... ถ้าได้รวบรวมพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสในวโรกาสต่าง ๆ ไว้ในที่เดียวกัน จะเป็นเครื่องชี้แนะแนวทางความคิดและเป็นคู่มือปฏิบัติงาน ตลอดจนการดำรงชีวิตที่ดียิ่ง ...”

หากได้นำพระราชดำรัสมาปฏิบัติก็จะเป็นประโยชน์มาก ดังที่ นายเกษม วัฒนชัย องคมนตรี (๒๕๕๔ : ๒๓๐) กล่าวไว้ว่า

“... ผมนับเป็นองคมนตรีรุ่นหลังที่ไม่ทันได้ถวายงานพระองค์ท่านอย่างใกล้ชิดเคยเข้าเฝ้าฯ บ้างแบบเป็นหมู่คณะ แต่ผมจะติดตามอ่านพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เชิญไปจัดพิมพ์ในโอกาสต่าง ๆ และใช้เวลาอ่านอย่างวิเคราะหฺ์ รู้สึกได้ประโยชน์มาก เหมือนพระองค์ท่านทรงสอนลูก ผมพยายามรวบรวมคัดเลือกที่เกี่ยวข้องกับงาน เก็บไว้เพื่อเตือนตัวเอง ...”

หากประชาชนชาวไทยได้น้อมนำมาปฏิบัติก็จะเป็นผลดีต่อตนเองและประเทศชาติ ดังที่ พลเรือเอก หม่อมหลวงอัศนี ปราโมช (๒๕๕๔ : ๒๐๙) กล่าวไว้ว่า

“... ผมได้รับบทเรียนทางชีวิตจากพระองค์ท่านอีกมากมายจนเหลือที่จะพรรณนาถ้าคนไทยทุกคนยึดพระองค์ท่านเป็นแบบอย่าง และศึกษาพระราชดำรัสที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ พวกเราก็มีโอกาสเป็นคนที่ดีขึ้น และสังคมไทยก็มีโอกาสที่จะเป็นสังคมที่ดี น่าอยู่มากขึ้น ...”

พระพุทธรูปราชูปถัมภ์

ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในหัวเมืองหรือจังหวัดต่างๆ ของพระมหากษัตริย์มีธรรมเนียมปฏิบัติอย่างหนึ่งมาแต่โบราณคือ การพระราชทานพระแสงราชศัสตรา หรือพระแสงอาญาสิทธิ์แก่เจ้านายหรือขุนนางผู้หนึ่งผู้ใด ผู้ปฏิบัติหน้าที่ต่างพระเนตรพระกรรณ ตามที่กระทรวงมหาดไทย (๒๕๐๙ : ๔๑-๔๒) กล่าวไว้ว่า

“... การพระราชทานพระแสงราชศัสตรานี้มีมาแต่โบราณ และคงมีวิธีการปฏิบัติทำนองเดียวกัน คือแต่โบราณนั้น เป็นการพระราชทานพระแสงที่เคยใช้คู่พระหัตถ์มาแก่ผู้สมควรได้รับบำเหน็จความชอบ หรือผู้ที่ทรงปรารถนาทรงมอบอาญาสิทธิ์ให้ไปเพื่อปฏิบัติราชการสำคัญ ซึ่งอาจแยกเป็น ๒ ประการ คือ

๑. พระราชทานไว้เป็นประจำ ดังเช่นที่กษัตริย์ขอมผู้ครองนครศรีะโสธรปุระ พระราชทานแก่พ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองตราด ซึ่งเป็นราชบุตรเขย

๒. พระราชทานเป็นการชั่วคราว เฉพาะใช้ในกิจการที่ทรงใช้ให้ไปปฏิบัติ ดังเช่นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้มอบอำนาจให้เจ้าพระยาโกษาธิบดี เป็นแม่ทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ แต่พระยาโกษาธิบดีมีหน้าที่ทางฝ่ายการคลังและการค้า ไม่ปรากฏเกียรติประวัติในการรบพุ่ง สมเด็จพระนารายณ์ทรงเห็นว่าข้าราชการผู้ที่จะทำงานสำเร็จได้ ฉะนั้น เพื่อให้ราชการสำคัญได้ลุล่วงไป จึงทรงสนับสนุนให้อาญาสิทธิ์แก่เจ้าพระยาโกษาธิบดี เพื่อให้เป็นอำนาจอาญาสิทธิ์ในการบัญชาทัพ และเมื่อสมเด็จพระนารายณ์ยกทัพหลวงไปสมทบที่นอกเมืองเชียงใหม่ ปรากฏว่า เจ้าพระยาโกษาธิบดีถวายพระแสงนั้นคืน เพื่อมิให้เป็นปัญหาในการใช้พระราชอำนาจ

ครั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปรับปรุงระบบบริหารราชการแผ่นดินตามหัวเมืองให้เหมาะสมกับกาลสมัยเป็นระบบเทศาภิบาล รวมการบังคับบัญชาหัวเมืองทั้งปวงเป็นมณฑลเทศาภิบาล มีผู้ปกครองมณฑลเทศาภิบาลขึ้นตรงกับกระทรวงมหาดไทยเพียงกระทรวงเดียว โดยมีพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยพระองค์แรก ในเวลาต่อมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะเสด็จฯ ออกตรวจราชการหัวเมืองน้อยใหญ่ด้วยพระองค์เอง เพื่อสำรวจความเป็นไปตามหัวเมือง ทั้งชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรในท้องถิ่นต่าง ๆ และการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการทุกระดับ จากการเสด็จ ฯ มณฑลฝ่ายเหนือในปี ๒๔๔๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชดำริที่จะพระราชทานพระแสงราชศัสตราไว้ประจำเมืองต่าง ๆ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนพระองค์ และเพื่อใช้สำหรับแทงน้ำในพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาเป็นสำคัญ (คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี, ๒๕๓๙ : ๕๗) ธรรมเนียมการพระราชทานพระแสงราชศัสตรายังคงสืบทอดมาจนกระทั่งภายหลังจากเกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว ไม่ปรากฏมีธรรมเนียมการ

พระราชทานพระแสงราชศัสตราประจำเมืองเพิ่มเติมอีกต่อไป (คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี, ๒๕๓๙ : ๒๑๙)

ในรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะอนุรักษ์สืบทอดธรรมเนียมโบราณราชประเพณีอันดีงามหลายประการ ซึ่งสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้ามีพระราชดำริไว้แต่กาลก่อน เพื่อเชิดชูพระเกียรติคุณและธำรงรักษาธรรมเนียมโบราณราชประเพณีเก่าไว้มิให้สิ้นสูญ เพื่อเป็นสวัสดิมงคลแก่บ้านเมืองสืบไป เฉพาะธรรมเนียมโบราณราชประเพณีเกี่ยวกับพระแสงราชศัสตราประจำเมืองนั้น มีพระราชดำริให้คงรักษาธรรมเนียมการทูลเกล้า ๆ ถวายพระแสงราชศัสตราประจำเมืองไว้เพียงประการเดียว โดยมีได้พระราชทานพระแสงราชศัสตราประจำเมืองเพิ่มเติมอีก ด้วยมีพระราชนิยมที่จะพระราชทานพระพุทธรูปบูชาเพื่อประดิษฐานในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อเป็นที่ตั้งแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยอันเป็นที่เคารพสูงสุด ทั้งเป็นนิมิตหมายของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศไทยและคนไทยทั้งชาติ (คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี, ๒๕๓๙ : ๒๑๙)

พุทธลักษณะพระพุทธรูปนวราชบพิตร

แผนภาพที่ ๒ - ๑ พระพุทธรูปนวราชบพิตร

พระพุทธรูปนวราชบพิตร เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๒๓ เซนติเมตร สูง ๔๐ เซนติเมตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่จะให้สร้างขึ้น เพื่อประดิษฐานไว้ ณ จังหวัดต่าง ๆ ทุกจังหวัดทั่วพระราชอาณาเขต เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๙ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้นายไพฑูรย์ เมืองสมบูรณ์ ข้าราชการกองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร เข้ามาปั้นหุ่นพระพุทธรูปปฏิมากรรมในพระราชฐาน ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน และได้ทรงตรวจพุทธลักษณะของพระพุทธรูปปฏิมากรรมจนเป็นที่พอพระราชหฤทัยแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้นายช่างเททองหล่อพระพุทธรูปนั้นขึ้นเมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๙ และโปรดเกล้า ฯ ให้ขนานนามพระพุทธรูปนั้นว่า “พระพุทธรูปนวราชบพิตร”(สำนักพระราชวัง, ๒๕๐๙ : คำนำ) พระพุทธรูปที่หล่อในครั้งนี้มีจำนวน ๑๐๐ องค์

ที่ฐานบัวหงายของพระพุทธรูปนวราชบพิตรได้ทรงบรรจุพระพิมพ์ปางสมาธิมีดอกบัว ๙ กลีบ รองรับอยู่ในรูปสามเหลี่ยม ฐานรูปสามเหลี่ยม ๒ ซม. สูง ๓ ซม.(ไพฑูรย์ เมืองสมบูรณ์, ม.ป.ป. : ๓) ไว้ ๑ องค์ พระพิมพ์นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างขึ้นด้วยพระหัตถ์ ประกอบด้วยผงศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ทั้งในพระองค์และจากจังหวัดต่าง ๆ ทุกจังหวัด

พระพุทธรูปนวราชบพิตร นอกจากจะเป็นนิมิตหมายแห่งคุณพระรัตนตรัย อันเป็นที่เคารพบูชาสูงสุดแห่งพุทธศาสนิกชนทั่วไปแล้ว ยังเป็นนิมิตหมายแห่งความผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างพระมหากษัตริย์ราชากับบรรดาพสกนิกรของพระองค์ในทุกจังหวัดทั่วพระราชอาณาจักร และพระพุทธรูปพิมพ์ซึ่งได้บรรจุไว้ที่ฐานบัวหงายนั้นก็ประกอบด้วยวัตถุศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ อันศาสนิกชนทั่วพระราชอาณาจักรได้ปฏิบัติบูชาสืบเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน พระพุทธรูปนวราชบพิตร จึงเป็นพระพุทธรูปที่สำคัญยิ่งองค์หนึ่งในรัชกาลปัจจุบัน สำนักพระราชวังได้วางระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับพระพุทธรูปนวราชบพิตรไว้ดังต่อไปนี้

๑. เมื่อจังหวัดใดได้รับพระราชทานไปแล้ว ให้ประดิษฐานพระพุทธรูปนั้นไว้ ณ ที่อันควรในศาลากลางจังหวัด

๒. เมื่อทางจังหวัดมีงานพิธีใด ๆ ซึ่งต้องตั้งที่บูชาพระรัตนตรัยก็ให้อัญเชิญพระพุทธรูปนวราชบพิตรมาประดิษฐานเป็นพระบูชาในพิธีนั้น ๆ ทั้งนี้ ยกเว้นพิธีที่กระทำในโบสถ์ วิหาร หรือปูชนียสถานใดๆ ซึ่งมีพระประธานหรือมีปูชนียวัตถุอื่นใดเป็นประธานอยู่แล้ว และยกเว้นพิธี ซึ่งต้องใช้พระพุทธรูปอื่นเป็นประธานโดยเฉพาะ เช่น พระพุทธคันธารราษฎร์

๓. เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปยังจังหวัดเพื่อทรงเป็นประธานพระราชพิธี หรือพิธีทางจังหวัดก็ดี ก็ให้ทางจังหวัดอัญเชิญพระพุทธรูปนวราชบพิตรมาประดิษฐานเป็นพระประธานในพระราชพิธีและพิธีนั้น ๆ ทุกครั้ง หากพระราชพิธีหรือพิธีนั้น ๆ กระทำในพระอารามหรือในปูชนียสถาน ซึ่งมีพระประธานหรือปูชนียวัตถุอื่นใดเป็นประธานอยู่แล้ว ก็ให้อัญเชิญพระพุทธรูปนวราชบพิตรไปประดิษฐาน ณ ที่บูชาเป็นต่างหากอีกที่หนึ่ง เพื่อทรงนมัสการ

๔. เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพระราชกรณียกิจ ณ จังหวัด ให้ทางจังหวัด อัญเชิญพระพุทธรูปนวราชบพิตรไปประดิษฐานไว้ ณ ที่บูชา เพื่อทรงนมัสการในพลับพลาหรือที่ประทับ ซึ่งได้ไว้ ในกรณีนี้ หากท้องที่ที่เสด็จพระราชดำเนินนั้นห่างไกลจากศาลากลางจังหวัด และเป็น ที่ทุรกันดารไม่สะดวกแก่การคมนาคม หรือการเสด็จพระราชดำเนินนั้นเป็นการรีบด่วน หรือเพียง เป็นการเสด็จพระราชดำเนินผ่าน ทางจังหวัดจะพิจารณาให้งดเสด็จก็ได้ ตามแต่จะเห็นสมควร

๕. เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปประทับแรม ณ จังหวัด ให้ทางจังหวัดอัญเชิญพระพุทธรูปนวราชบพิตรไปประดิษฐานไว้ ณ ที่บูชา ในพลับพลาหรือในที่ประทับตลอดเวลาที่ประทับแรมอยู่ และให้อัญเชิญกลับไปยังศาลากลางเมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับแล้ว ในกรณีนี้ ให้กองมหาดเล็ก ปฏิบัติเช่นเดียวกับระเบียบแบบแผนที่มีอยู่แล้ว เกี่ยวกับพระชัยนวโลหะประจำรัชกาล

๖. หากทางจังหวัดเห็นสมควรจะอัญเชิญพระพุทธรูปนวราชบพิตรออกให้ประชาชนได้ นมัสการบูชาในงานเทศกาลใด ๆ ก็ให้กระทำได้ตามแต่จะเห็นสมควร อนึ่ง การปิดทองที่องค์ พระพุทธรูปนั้น อาจทำให้พระพุทธรูปเสียความงามไปบ้าง ถ้าหากทางจังหวัดจะประดิษฐาน พระพุทธรูปนวราชบพิตรบนฐานซึ่งทำด้วยวัสดุอันอาจปิดทองได้อีกชั้นหนึ่ง ให้ประชาชนได้ปิดทองได้ ก็จะเป็นการเหมาะสมยิ่งขึ้น (สำนักพระราชวัง, ๒๕๑๐ : ๑-๓)

การเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จ ฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรแก่ จังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดแรกเมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๐ ตามที่คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสาร และจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสสมหามงคล เฉลิมพระชนม พรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ (๒๕๕๒ : ๒๑๕) กล่าวไว้ว่า

“วันพฤหัสบดี ที่ ๒๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐ เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินโดยเครื่องบินพระที่นั่งจาก ท่าอากาศยานดอนเมืองไปยังสนามบินจังหวัดอุดรธานี แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปยังจังหวัดหนองคาย ทรงเยี่ยมราษฎร และพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรให้แก่จังหวัดหนองคาย”

ในโอกาสนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำรัส ตามที่คณะสงฆ์ วัดนิมมานรดี (๒๕๑๕ : ๒๐) รวบรวมไว้ดังนี้

“ข้าพเจ้ามีความยินดีมากที่ได้มาเยี่ยมจังหวัดหนองคายอีกครั้งหนึ่ง และได้พบกับท่าน ทั้งหลาย ซึ่งพร้อมกันมาต้อนรับด้วยไมตรีจิต ข้าพเจ้ามาเยี่ยมท่านคราวนี้ ได้นำพระพุทธรูปนวราชบพิตร มามอบให้ ด้วยพระพุทธรูปองค์นี้ ข้าพเจ้าสร้างขึ้นเพื่อมอบไว้เป็นพระพุทธรูปประจำจังหวัด ที่ฐาน บัวหงาย ข้าพเจ้าได้บรรจุพระพิมพ์องค์หนึ่งซึ่งทำขึ้นด้วยผงศักดิ์สิทธิ์อันได้มาจากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักร มีผงจากพระธาตุเจดีย์บังพวน และผงรูปที่บูชาพระใส วัดโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย

รวมอยู่ด้วย พระพุทธนวราชูปถัมภ์องค์นี้ นอกจากจะถือว่าเป็นนิมิตหมายแห่งคุณพระรัตนตรัย อันเป็นที่เคารพสูงสุดแล้ว ข้าพเจ้ายังถือเสมือนเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศไทย และความสามัคคีกลมเกลียวกันของประชาชนชาวไทยอีกด้วย ข้าพเจ้าจึงได้บรรจุพระพิมพ์ที่สร้างขึ้นด้วยผงศักดิ์สิทธิ์ที่วราขอาณาจักรดังกล่าว และนำมามอบให้แก่ท่านด้วยตนเอง ขออานุภาพแห่งพระพุทธนวราชูปถัมภ์ จงปกป้องรักษาท่านให้พ้นจากทุกข์ภัยทุก ๆ ประการ บันดาลให้เกิดความสุขสวัสดิ์ มีความก้าวหน้ารุ่งเรืองในการประกอบอาชีพ และมรความสมัครสมานกัน ในอันที่จะร่วมกันสร้างเสริมความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าให้แก่บ้านเมืองของเราสืบไป”

หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ไปพระราชทานพระพุทธนวราชูปถัมภ์แก่จังหวัดต่าง ๆ ด้วยพระองค์เองอีก ๑๘ จังหวัด ตามข้อมูลการพระราชทานพระพุทธนวราชูปถัมภ์ประจำจังหวัดต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้ ดังนี้

วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๑๐ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, ๒๕๕๒ : ๒๑๕)

เวลา ๐๙.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานพระพุทธนวราชูปถัมภ์แก่จังหวัดอุดรธานี

จากนั้น เสด็จพระราชดำเนินโดยเครื่องบินพระที่นั่งจากสนามบินจังหวัดอุดรธานีถึงพระนครในตอนเที่ยงเศษ

วันที่ ๕ มกราคม ๒๕๑๑ (สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๑๑)

เวลาบ่าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปยังจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อพระราชทานพระพุทธนวราชูปถัมภ์ประจำจังหวัดแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด

วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๑๑

เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปยังจังหวัดเชียงราย เพื่อพระราชทานพระพุทธนวราชูปถัมภ์ประจำจังหวัดเชียงรายแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด

วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๑๑

เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา จากพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ ไปยังจังหวัดลำพูน และพระราชทานพระพุทธนวราชูปถัมภ์ประจำจังหวัด แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด

เวลาบ่าย เสด็จพระราชดำเนินกลับยังจังหวัดเชียงใหม่ และพระราชทานพระพุทธรูป
นวราชูปถัมภ์ประจำจังหวัด แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด

วันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๑๑

เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
เสด็จพระราชดำเนินโดยเครื่องบินพระที่นั่ง จากสนามบินกองทัพอากาศ ดอนเมือง ไปพระราชทาน
พระพุทธรูปประจำจังหวัด และทรงรับการน้อมเกล้าฯ ถวายช้างสำคัญ ณ จังหวัดยะลา

วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๑๑

เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระ
พระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวิศิราลงกรณ โดยเครื่องบินพระที่นั่ง จากสนามบินกองทัพอากาศ ดอนเมือง
ไปทรงเยี่ยมราษฎรและพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดภูเก็ตและสุราษฎร์ธานี
โดยลำดับ

วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๑

เวลา ๐๙.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วย
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวิศิราลงกรณ โดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งจากภูเก็ตไปยังอำเภอ พระแสง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระราชทานพระพุทธรูปแก่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๑๑

เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยสมเด็จพระ
พระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวิศิราลงกรณ โดยเครื่องบินพระที่นั่ง จากสนามบินกองทัพอากาศ ดอนเมือง
ไปยังจังหวัดอุบลราชธานี พระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด

วันที่ ๘ กันยายน ๒๕๑๑

เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระ
พระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวิศิราลงกรณ โดยรถยนต์พระที่นั่ง ไปยังจังหวัดสระบุรี เพื่อพระราชทาน
พระพุทธรูปประจำจังหวัดแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด และทรงเยี่ยมราษฎร

วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๑๒ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๑๒)

เวลา ๐๙.๔๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินโดยเครื่องบินพระที่นั่งจากสนามบินกองทัพอากาศ ดอนเมือง
ถึงสนามบินจังหวัดน่าน ต่อจากนั้นเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังพิธีมณฑล
หน้าศาลากลางจังหวัด พระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด

วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๑๒

เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ โดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งจากสวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ไปในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดอุทัยธานี มีประชาชนเฝ้าฯ รับเสด็จฯ ที่สนามหน้าศาลากลางจังหวัดเป็นจำนวนมาก

วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๑๒

เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ โดยเครื่องบินพระที่นั่งจากสนามบินกองทัพอากาศดอนเมือง ไปยังจังหวัดอุดรธานี แล้วประทับเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งต่อไปยังจังหวัดเลย ในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดเลย ในโอกาสนี้ ทรงเยี่ยมราษฎรซึ่งมาเฝ้าฯ รับเสด็จฯ อย่างคับคั่ง ณ บริเวณศาลากลางจังหวัด

วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๑๒

เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ โดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ยังสนามบินกองทัพอากาศ ดอนเมือง ประทับเครื่องบินพระที่นั่งไปยังสนามบินจังหวัดนครราชสีมา แล้วประทับเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งต่อไปยังสนามบินจังหวัดสุรินทร์ ในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดสุรินทร์ แล้วเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรที่มาเฝ้าฯ รับเสด็จฯ เป็นจำนวนมากในบริเวณศาลากลางจังหวัดสุรินทร์

วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๑๓ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๑๓)

เวลา ๐๘.๔๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ โดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ไปยังสนามบินกองทัพอากาศ ดอนเมือง เพื่อประทับเครื่องบินพระที่นั่ง เสด็จฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดพัทลุง

วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๑๔ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๑๔)

เวลา ๑๑.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ โดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักเปี่ยมสุข พระราชวังไกลกังวล หัวหิน ไปยังท่าอากาศยานหัวหิน ประทับเครื่องบินพระที่นั่งไปยังจังหวัดนครราชสีมา เพื่อพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรแก่จังหวัดบุรีรัมย์

วันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๑๖ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๑๖)

เวลา ๑๐.๔๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตา และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ โดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งจากสนามหน้า บริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด อำเภอกุดรัง ไปยังอำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในพิธีพระราชทาน พระพุทธรูปพระพุทธรูปประจำจังหวัดและทรงเยี่ยมราษฎร

วันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๖

เวลา ๑๓.๒๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินโดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งจากทักษิณราชินีเวสต์ ไปประทับ เครื่องบินพระที่นั่งที่สนามบินบ้านทอน จังหวัดนราธิวาส เพื่อเสด็จฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพุทธรูปแก่จังหวัดสงขลา

ในปี ๒๕๒๕ ในโอกาสที่กรุงเทพมหานครเจริญมั่งคั่งมาครบ ๒๐๐ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ในการพระราชทานพระพุทธรูปพระพุทธรูปแก่กรุงเทพมหานคร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๕ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๒๕ : ๑๐)

นับตั้งแต่ปี ๒๕๒๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพุทธรูปแก่จังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

วันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๒๘ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๒ : ๗๗)

เวลา ๑๔.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพุทธรูปแก่เมือง ทรงเปิดศาลหลักเมือง ทรงเปิดศูนย์ราชการ พระราชทานธงลูกเสือชาวบ้าน รวม ๓ จังหวัด จำนวน ๗๗ รุ่น และทรงเจิมแผ่นศิลาจารึกอาคารเรียนโรงเรียน นวมินทราชูทิศอีสาน อำเภอมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๓๒ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๕ : ๖๕)

เวลา ๑๕.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพุทธรูปประจำอำเภอ ให้กับจังหวัดราชบุรี

เวลา ๑๗.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพุทธรูปประจำอำเภอ ให้กับจังหวัดสุพรรณบุรี

วันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๓๒ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๕ : ๖๖)

เวลา ๑๔.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดชัยนาทและพระพุทธรูปประจำอำเภอทับทิมใต้ พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จังหวัดชัยนาท ณ บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดชัยนาท

ต่อจากนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดสิงห์บุรี

วันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๓๒ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๕ : ๖๘)

เวลา ๑๔.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และพระพุทธรูปประจำอำเภอพลับพลาพิธี หน้าศาลากลางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เสร็จแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดเพชรบุรีและพระพุทธรูปประจำอำเภอพลับพลาพิธี หน้าศาลากลางจังหวัดเพชรบุรี

วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๓๒ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๕ : ๗๐)

เวลา ๑๔.๑๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดชลบุรีและพระพุทธรูปประจำอำเภอพลับพลาพิธี หน้าศาลากลางจังหวัดชลบุรี

เสร็จแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดสมุทรสงครามและพระพุทธรูปประจำอำเภอพลับพลาพิธี หน้าศาลากลางจังหวัดสมุทรสงคราม

วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๓๒ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๕ : ๗๒-๗๓)

เวลา ๑๔.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดนนทบุรีและพระพุทธรูปประจำอำเภอพลับพลาพิธี หน้าศาลากลางจังหวัดนนทบุรี

เสร็จแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตร ประจำจังหวัดปทุมธานีและพระพุทธรูปประจำอำเภอ ณ ปลับปลาพิถี หน้าศาลากลางจังหวัดปทุมธานี

ต่อจากนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและพระพุทธรูปประจำอำเภอ ณ ปลับปลาพิถี หน้าศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๓๓ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๕ : ๒๒๘)

เวลา ๑๓.๑๕ น. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินโดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งจากพระตำหนักถนนพสุธา ไปทรงเยี่ยมโรงเรียนมัธยมวิชรวิรุ้ ตำบลคลองตะเกรา อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ต่อจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตร และพระพุทธรูปประจำอำเภอ จังหวัดฉะเชิงเทรา

วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๓๓ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๕ : ๒๒๙)

เวลา ๑๒.๒๐ น. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินโดยเครื่องบินพระที่นั่งไปทรงตรวจเยี่ยมโรงเรียนมัธยมพัชรกิติยาภา ตำบลหนองฮี อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม

ต่อจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดนครพนม และพระพุทธรูปพระพิตรจำลองประจำอำเภอในจังหวัดนครพนม

วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๓๓ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๕ : ๒๓๗)

เวลา ๑๓.๐๐ น. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินโดยเครื่องบินพระที่นั่งจากกองบัญชาการกองทัพอากาศ ไปยังจังหวัดพิษณุโลก เพื่อประทับเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินไปทรงตรวจเยี่ยมโรงเรียนมัธยมจุฑาวัชร จังหวัดกำแพงเพชร

ต่อจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดกำแพงเพชร และพระพุทธรูปพระพิตรจำลองประจำอำเภอในจังหวัดกำแพงเพชร

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๓ (สำนักกราชเลขาธิการ, ๒๕๓๕ : ๒๓๙)

เวลา ๑๔.๔๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดมหาสารคามและพระพุทธรูปพระพิตรจำลองประจำอำเภอในจังหวัดมหาสารคาม

วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๓๓ (สำนักกราชเลขาธิการ, ๒๕๓๕ : ๒๔๐)

เวลา ๑๒.๓๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดสกลนคร และ พระพุทธรูปพระพิตรจำลองประจำอำเภอในจังหวัดสกลนคร

วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๓๓ (สำนักกราชเลขาธิการ, ๒๕๓๕ : ๒๔๑)

เวลา ๑๑.๒๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดยโสธรและพระพุทธรูปพระพิตรจำลองประจำอำเภอในจังหวัดยโสธร และทรงประกอบพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๓๓ (สำนักกราชเลขาธิการ, ๒๕๓๕ : ๒๔๓)

เวลา ๑๔.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดนครราชสีมาและพระพุทธรูปพระพิตรจำลองประจำอำเภอในจังหวัดนครราชสีมา และทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๓๓ (สำนักกราชเลขาธิการ, ๒๕๓๕ : ๒๔๔)

เวลา ๑๕.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดพะเยาและพระพุทธรูปพระพิตรจำลองประจำอำเภอในจังหวัดพะเยา

วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๓๓ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๓ : ๗, ๙, ๑๒)

เวลา ๐๘.๕๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปทรงประกอบพิธีเปิดเขื่อนเครื่องกำเนิดไฟฟ้า โรงจักรพลังน้ำแม่ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดลำปางและพระพุทธรูปประจำอำเภอในจังหวัดลำปาง

วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๓๓ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๖ : ๙, ๑๒)

เวลา ๑๓.๔๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดกาฬสินธุ์และพระพุทธรูปประจำอำเภอในจังหวัดกาฬสินธุ์

วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๓๓ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๖ : ๑๒)

เวลา ๑๓.๓๐ น. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินโดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งจากพระตำหนักถนนบุรี ไปทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ค่ายสมเด็จพระนั่งเกล้า อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

เสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดระยองและพระพุทธรูปประจำอำเภอในจังหวัดระยอง

วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๔ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๗ : ๑๘๘)

เวลา ๑๕.๔๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดปราจีนบุรีและพระพุทธรูปประจำอำเภอในจังหวัดปราจีนบุรี

วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๓๔ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๗ : ๑๙๐)

เวลา ๑๕.๔๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดสมุทรสาครและพระพุทธรูปประจำอำเภอในจังหวัดสมุทรสาคร

วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๓๔ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๗ : ๑๙๒)

เวลา ๑๕.๕๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดอ่างทองและพระพุทธรูปพระพิตรจำลองประจำอำเภอในจังหวัดอ่างทอง

วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๓๔ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๗ : ๒๗๗)

เวลา ๑๕.๑๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์โดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักถนนทพบุรีไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดสมุทรปราการและพระพุทธรูปพระพิตรจำลองประจำอำเภอในจังหวัดสมุทรปราการ

วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๓๔ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๗ : ๒๘๐)

เวลา ๑๓.๔๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์โดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักถนนทพบุรี ไปยังท่าอากาศยานกองบัญชาการกองทัพอากาศ เพื่อประทับเครื่องบินพระที่นั่ง บ.ล.๑๑ (๗๓๗) ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดร้อยเอ็ดและพระพุทธรูปพระพิตรจำลองประจำอำเภอในจังหวัดร้อยเอ็ด

วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๓๔ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๗ : ๒๘๖)

เวลา ๑๔.๕๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์โดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่ง จากพระตำหนักถนนทพบุรี ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดจันทบุรีและพระพุทธรูปพระพิตรจำลองประจำอำเภอในจังหวัดจันทบุรี

วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๓๔ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๗ : ๒๘๗)

เวลา ๑๔.๒๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์โดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักถนนทพบุรี ไปยังท่าอากาศยานกองบัญชาการกองทัพอากาศ เพื่อประทับเครื่องบินพระที่นั่ง ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดนราธิวาสและพระพุทธรูปพระพิตรจำลองประจำอำเภอในจังหวัดนราธิวาส

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๓๔ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๓๗ : ๒๘๘)

เวลา ๑๔.๕๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์โดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักถนนพสุธา ไปยังท่าอากาศยานกองบัญชาการกองทัพอากาศ เพื่อประทับเครื่องบินพระที่นั่ง ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิรุณประจำจังหวัดนครสวรรค์และพระพุทธรูปพระพิรุณประจำอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์

วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๔๔)

เวลา ๑๗.๒๑ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิรุณประจำจังหวัดสุโขทัยกับพระพุทธรูปประจำอำเภอ และพระราชทานธงประจำรุ่นลูกเสือชาวบ้าน จังหวัดสุโขทัย ณ บริเวณสนามกีฬาโรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๕๑ : ๑๕๘)

เวลา ๑๖.๑๒ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิรุณประจำจังหวัดปัตตานี ณ สนามศักดิ์เสนีย์ โรงเรียนเบญจมราชูทิศ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี

วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๘ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๕๑ : ๓๔๗)

เวลา ๑๗.๒๔ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิรุณประจำจังหวัดกระบี่ ณ สนามกีฬาากลางจังหวัดกระบี่ อำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่

วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๘ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๕๑ : ๓๔๘)

เวลา ๑๙.๐๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิรุณประจำจังหวัดพังงา ณ ศาลากลางจังหวัดพังงา (หลังเก่า) อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา

วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๔๘ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๕๑ : ๓๖๕)

เวลา ๑๙.๐๘ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดตาก ณ สนามหน้าศาลากลางจังหวัดตาก อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๘ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๕๑ : ๓๗๓)

เวลา ๑๗.๑๖ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดขอนแก่น ณ สนามหน้าศาลากลางจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๕๗ : ๓๗๑)

เวลา ๑๕.๔๒ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดอุดรดิตถ์ และพระพุทธรูปพระพิตรจำลองประจำอำเภอในจังหวัดอุดรดิตถ์ ณ สนามกีฬาพระยาพิชัยดาบหัก หน้าศาลากลางจังหวัดอุดรดิตถ์ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์

วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๕๗ : ๓๗๗)

เวลา ๑๕.๒๔ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดชัยภูมิ และพระพุทธรูปพระพิตรจำลองประจำอำเภอในจังหวัดชัยภูมิ ณ สนามกีฬาสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตชัยภูมิ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ (สำนักพระราชเลขานุการ, ๒๕๕๗ : ๓๗๙)

เวลา ๑๔.๓๙ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรประจำจังหวัดชุมพร และพระพุทธรูปพระพิตรจำลองประจำอำเภอในจังหวัดชุมพร ณ สนามกีฬาากลางจังหวัดชุมพร อำเภอเมืองชุมพร จังหวัดชุมพร

วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ (สำนักพระราชพิธี, ๒๕๕๗ : ๓๘๔)

เวลา ๑๕.๑๘ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดสตูล และพระพุทธรูปประจำอำเภอประจำอำเภอในจังหวัดสตูล ณ สนามกีฬาากลางจังหวัดสตูล อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๕ (สำนักพระราชพิธี, ๒๕๕๕)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดอำนาจเจริญ และพระพุทธรูปประจำอำเภอในจังหวัดอำนาจเจริญ ณ สนามหน้าศาลากลางจังหวัดอำนาจเจริญ อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ

วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดหนองบัวลำภู และพระพุทธรูปประจำอำเภอในจังหวัดหนองบัวลำภู ณ สนามนเรศวรมหาราช จังหวัดหนองบัวลำภู อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดสระแก้ว และพระพุทธรูปประจำอำเภอในจังหวัดสระแก้ว ณ สนามหน้าศาลากลางจังหวัดสระแก้ว อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปพระราชทานพระพุทธรูปประจำจังหวัดบึงกาฬ และพระพุทธรูปประจำอำเภอในจังหวัดบึงกาฬ ณ สนามหน้าศาลากลางจังหวัดบึงกาฬ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปหรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูป

ในโอกาสดังกล่าว จะพระราชทานพระราชดำรัสแก่ผู้มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทด้วยทุกครั้ง นับเป็นเวลาถึง ๔๕ ปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในการพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรแก่จังหวัดต่าง ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๐ ที่เสด็จฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรแก่จังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดแรก จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๕๕๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรแก่จังหวัดบึงกาฬ ซึ่งเป็นจังหวัดที่ตั้งขึ้นใหม่เป็นอันครบถ้วนที่จังหวัดต่าง ๆ ได้รับพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรไปเป็นสิริมงคลและเป็นนิมิตหมายที่สำคัญของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของประเทศไทยและคนไทยทั้งชาติ ตามที่ได้พระราชทานพระราชดำรัสแก่ผู้มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส มีจำนวน ๕ เรื่อง ดังนี้

กนก วงศ์ตระหง่าน (๒๕๓๑ : ๙) ได้วิจัยเรื่อง “แนวพระราชดำริด้านการเมือง การปกครองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การศึกษาดังกล่าวเป็นการเรียบเรียงแนวพระราชดำริด้านการเมือง การปกครองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงแสดงไว้ในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท ให้เป็นระบบภายใต้โครงสร้างทางตรรกะที่ชัดเจน เพื่อนำเสนอแนวพระราชดำริอย่างสอดคล้อง ต่อเนื่อง มีเอกภาพและสมบูรณ์

ไกรยุทธ ชีรตยาคินันท์ (๒๕๓๑) ได้วิจัยเรื่อง “แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” การศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาระบบพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพพร้อมจะเป็นประโยชน์ส่วนรวมศึกษา พระราชจริยวัตรและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หากคนไทยได้เรียนรู้อย่างจริงจังและปฏิบัติให้สอดคล้องกับสาระและนัยของระบบพระราชดำริ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง

เพ็ชรี กิตติวิทยากุล (๒๕๓๒ : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “การเข้าถึงพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช” เพื่อสร้างเครื่องมือในการเข้าถึงพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่พระราชทานระหว่างพุทธศักราช ๒๔๘๙-๒๕๒๙ รวม ๔๑ ปี จำนวน ๒,๑๔๐ องค์ โดยใช้ระบบจัดหมวดหมู่แบบทศนิยมดิวิอีในการจัดหมวดหมู่และจัดทำตรรกษนี้เรื่อง เพื่อให้ค้นคว้าได้ง่าย ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสมีเนื้อหาครอบคลุม ๑๐ หมวดใหญ่ของระบบจัดหมวดหมู่ ในการแบ่งครั้งที่ ๑ มีเนื้อหาในหมวดสังคมศาสตร์มากที่สุด ในการแบ่งครั้งที่ ๒ มีเนื้อหาในหมวดศึกษาศาสตร์ และในการแบ่งครั้งที่ ๓ มีเนื้อหาในหมวดมนุษยศาสตร์มากที่สุด ในหมู่ย่อยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ว่า พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสจะมีเนื้อหาในหมวดศึกษาศาสตร์ แต่หาก

แยกพิจารณาเฉพาะ พระบรมราโชวาทกลุ่มเดียวมีเนื้อหามากที่สุด ในหมู่ย่อยจริยธรรมของวิชาชีพ และอาชีพ ซึ่งนับได้ว่าสอดคล้องกับสมมติฐานได้ส่วนหนึ่ง

มัลลิกา ตันชนันท์ และคณะ (๒๕๔๓ : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๑๑-๒๕๔๐ ซึ่งจัดพิมพ์โดยสำนักพระราชเลขานุการ จำนวน ๒๙ เล่ม ผลการศึกษาพบว่า พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสประกอบด้วย บทบาทหน้าที่ความสำคัญของบุคคลต่าง ๆ ที่มีต่อชาติบ้านเมือง ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน การนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติงาน แนวทางการปฏิบัติตน โดยมีรายละเอียดต่างกันตามลักษณะหน้าที่ กลุ่มบุคคลที่จำแนกและได้สังเคราะห์

หลักในการดำเนินชีวิตตามพระบรมราโชวาท คือ ทุกคนต้องรู้จักหน้าที่ของตนและปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ผลตามเป้าหมาย เพื่อประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม ในการปฏิบัติหน้าที่ต้องใช้ความรู้ทั้งความรู้วิชาการ ความรู้จากประสบการณ์ และความรู้คิดอ่านตามเหตุผล ทุกคนต้องปฏิบัติงานตามหลักวิชาด้วยความรับผิดชอบและประสานสอดคล้องกับหน่วยงานอื่น ๆ ทุกคนต้องยึดมั่นในคติประจำใจ กล่าวคือ มีความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต สมัครงานสามัคคี ช่วยเหลือเผื่อแผ่ เมตตา มีความพอดี พอเหมาะ พอควร และพิจารณาตนเองอยู่เสมอ

แสงเดือน ตันตราวงศ์ (๒๕๔๙ : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “แนวคิดหลักด้านการเมืองการปกครองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : กรณีศึกษาพระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต พ.ศ.๒๕๓๑-๒๕๔๒” เพื่อศึกษาเนื้อหาพระราชดำรัส ในโอกาสดังกล่าว มีแนวคิดหลักด้านการเมืองการปกครองปรากฏอยู่ด้วยหรือไม่ ถ้ามี เป็นแนวคิดเรื่องใดบ้าง ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาพระราชดำรัสมีแนวคิดหลักด้านการเมืองการปกครองปรากฏอยู่จำนวน ๔๘ ครั้ง แบ่งเป็นกลุ่มที่ ๑ เป้าหมายของการปกครองจำนวน ๒๕ ครั้ง กลุ่มที่ ๒ การปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน จำนวน ๒๒ ครั้ง กลุ่มที่ ๓ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จำนวน ๑ ครั้ง ตามลำดับ

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เพื่อศึกษาพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และพระราชดำรัสของผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ เสด็จฯ แทนพระองค์ไปในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระราชพิธีตั้งแต่ปี ๒๕๑๐-๒๕๕๕ รวม ๔๕ ปี คิดเป็นพระราชดำรัสจำนวน ๗๗ องค์ วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพระราชทานพระพุทธรูปพระราชพิธีแก่จังหวัดต่าง ๆ และศึกษาพระราชดำรัสในพิธีดังกล่าว เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการน้อมนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปฏิบัติ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

- กำหนดกลุ่มประชากร
- การรวบรวมข้อมูลและศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
- วิเคราะห์ข้อมูล

กำหนดกลุ่มประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และพระราชดำรัสของผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ เสด็จฯ แทนพระองค์ไปในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระราชพิธีตั้งแต่ปี ๒๕๑๐-๒๕๕๕ รวม ๔๕ ปี จำนวน ๗๗ องค์

การรวบรวมข้อมูลและศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

- ศึกษาค้นคว้าหนังสือ เอกสาร เพื่อรวบรวมพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระราชพิธี จากหนังสือประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่สำนักพระราชพิธีการจัดพิมพ์หนังสือที่หน่วยงานอื่น ๆ จัดพิมพ์ รวบรวมพระราชดำรัสได้จำนวน ๗๗ องค์
- ใช้หนังสือดรชณีพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส ซึ่งจัดพิมพ์โดยสำนักพระราชพิธีเป็นแนวทางในการกำหนดหมวดหมู่ของเนื้อหาพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระราชพิธี ดังนี้

๒.๑ ดรรชนีพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดช พ.ศ.๒๔๘๙-๒๕๒๙

๒.๒ ดรรชนีพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดช พ.ศ.๒๕๓๐-๒๕๔๐

ทั้งนี้ หากไม่ปรากฏในหนังสือทั้งสองเล่มจะกำหนดเนื้อหา โดยใช้แนวทางการกำหนด
เนื้อหาตามหลักวิชาทางบรรณารักษศาสตร์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์พระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปทองคำ จำนวน ๗๗ องค์
ตามตารางที่ ๓ - ๑

ตารางที่ ๓ - ๑ พระราชดำรัสจำแนกตามปีที่พระราชทาน

ปี	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	สมเด็จพระบรม โอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร
๒๕๑๐	๒	-	-
๒๕๑๑	๙	-	-
๒๕๑๒	๔	-	-
๒๕๑๓	๑	-	-
๒๕๑๔	๑	-	-
๒๕๑๖	๒	-	-
๒๕๒๕	-	๑	-
๒๕๒๘	-	-	๑
๒๕๓๒	-	-	๑๑
๒๕๓๓	-	-	๒๓
๒๕๓๔	-	-	๘
๒๕๔๓	-	-	๑
๒๕๔๘	-	-	๕
๒๕๕๔	-	-	๔
๒๕๕๕	-	-	๔
รวม	๑๙	๑	๕๗

จากตารางที่ ๓ - ๑ เป็นพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปที่
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน จำนวน ๑๙ องค์ พระราชดำรัสของผู้แทนพระองค์ จำนวน
๕๘ องค์ จำแนกเป็นพระราชดำรัสของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จำนวน ๑ องค์
พระราชดำรัสของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร จำนวน ๕๗ องค์ จำนวนรวม
ทั้งสิ้น ๗๗ องค์

ตารางที่ ๓ - ๒ การเสด็จ ฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปแยกตามจังหวัด

ลำดับ	จังหวัด	วัน เดือน ปี	การเสด็จพระราชดำเนิน
๑.	หนองคาย	๒๓ มีนาคม ๒๕๑๐	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๒.	อุดรธานี	๒๔ มีนาคม ๒๕๑๐	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๓.	แม่ฮ่องสอน	๕ มกราคม ๒๕๑๑	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๔.	เชียงราย	๗ มกราคม ๒๕๑๑	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๕.	ลำพูน	๙ มกราคม ๒๕๑๑	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๖.	เชียงใหม่	๙ มกราคม ๒๕๑๑	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๗.	ยะลา	๙ มีนาคม ๒๕๑๑	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๘.	ภูเก็ต	๒๓ กรกฎาคม ๒๕๑๑	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๙.	สุราษฎร์ธานี	๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๑	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๑๐.	อุบลราชธานี	๓๐ กรกฎาคม ๒๕๑๑	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๑๑.	สระบุรี	๘ กันยายน ๒๕๑๑	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๑๒.	น่าน	๑๐ มีนาคม ๒๕๑๒	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๑๓.	อุทัยธานี	๖ สิงหาคม ๒๕๑๒	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๑๔.	เลย	๕ กันยายน ๒๕๑๒	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๑๕.	สุรินทร์	๑๐ กันยายน ๒๕๑๒	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ตารางที่ ๓ - ๒ การเสด็จ ฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพิตรแยกตามจังหวัด

(ต่อ)

ลำดับ	จังหวัด	วัน เดือน ปี	การเสด็จพระราชดำเนิน
๑๖.	พัทลุง	๑๒ มกราคม ๒๕๑๓	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๑๗.	บุรีรัมย์	๒๑ พฤษภาคม ๒๕๑๔	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๑๘.	นครศรีธรรมราช	๒๙ เมษายน ๒๕๑๖	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๑๙.	สงขลา	๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๖	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๒๐.	กรุงเทพมหานคร	๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๕	สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ แทนพระองค์
๒๑.	มุกดาหาร	๒๔ ธันวาคม ๒๕๒๘	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยาม มกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๒๒.	ราชบุรี	๑๒ ธันวาคม ๒๕๓๒	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยาม มกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๒๓.	สุพรรณบุรี	๑๒ ธันวาคม ๒๕๓๒	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยาม มกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๒๔.	ชัยนาท	๑๓ ธันวาคม ๒๕๓๒	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยาม มกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๒๕.	สิงห์บุรี	๑๓ ธันวาคม ๒๕๓๒	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยาม มกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๒๖.	ประจวบคีรีขันธ์	๑๔ ธันวาคม ๒๕๓๒	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยาม มกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๒๗.	เพชรบุรี	๑๔ ธันวาคม ๒๕๓๒	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยาม มกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์

ตารางที่ ๓ - ๒ การเสด็จ ฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพิตรแยกตามจังหวัด

(ต่อ)

ลำดับ	จังหวัด	วัน เดือน ปี	การเสด็จพระราชดำเนิน
๒๘.	ชลบุรี	๑๕ ธันวาคม ๒๕๓๒	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๒๙.	สมุทรสงคราม	๑๕ ธันวาคม ๒๕๓๒	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๓๐.	นนทบุรี	๑๖ ธันวาคม ๒๕๓๒	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๓๑.	ปทุมธานี	๑๖ ธันวาคม ๒๕๓๒	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๓๒.	พระนครศรีอยุธยา	๑๖ ธันวาคม ๒๕๓๒	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๓๓.	ฉะเชิงเทรา	๓๐ กรกฎาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๓๔.	นครพนม	๓๑ กรกฎาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๓๕.	กำแพงเพชร	๑ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๓๖.	มหาสารคาม	๔ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๓๗.	สกลนคร	๕ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์

ตารางที่ ๓ - ๒ การเสด็จ ฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปถวายแก่ตามจังหวัด

(ต่อ)

ลำดับ	จังหวัด	วัน เดือน ปี	การเสด็จพระราชดำเนิน
๓๘.	ยโสธร	๖ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๓๙.	นครราชสีมา	๗ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๔๐.	พะเยา	๘ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๔๑.	แพร่	๙ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๔๒.	พิษณุโลก	๑๐ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๔๓.	นครปฐม	๑๑ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๔๔.	พิจิตร	๑๓ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๔๕.	เพชรบูรณ์	๑๔ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๔๖.	ตราด	๑๕ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๔๗.	ศรีสะเกษ	๑๖ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์

ตารางที่ ๓ - ๒ การเสด็จ ฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปถวายแก่ตามจังหวัด

(ต่อ)

ลำดับ	จังหวัด	วัน เดือน ปี	การเสด็จพระราชดำเนิน
๔๘.	นครนายก	๑๗ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๔๙.	กาญจนบุรี	๑๘ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๕๐.	ลพบุรี	๑๙ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๕๑.	ระนอง	๒๑ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๕๒.	ตรัง	๒๓ สิงหาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๕๓.	ลำปาง	๗ ตุลาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๕๔.	กาฬสินธุ์	๘ ตุลาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๕๕.	ระยอง	๑๕ ตุลาคม ๒๕๓๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๕๖.	ปราจีนบุรี	๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๔	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๕๗.	สมุทรสาคร	๒๒ พฤษภาคม ๒๕๓๔	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๕๘.	อ่างทอง	๒๔ พฤษภาคม ๒๕๓๔	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์

ตารางที่ ๓ - ๒ การเสด็จ ฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพิตรแยกตามจังหวัด

(ต่อ)

ลำดับ	จังหวัด	วัน เดือน ปี	การเสด็จพระราชดำเนิน
๕๙.	สมุทรปราการ	๔ กันยายน ๒๕๓๔	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๖๐.	ร้อยเอ็ด	๕ กันยายน ๒๕๓๔	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๖๑.	จันทบุรี	๑๐ กันยายน ๒๕๓๔	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๖๒.	นราธิวาส	๑๑ กันยายน ๒๕๓๔	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๖๓.	นครสวรรค์	๑๒ กันยายน ๒๕๓๔	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๖๔.	สุโขทัย	๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๓	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๖๕.	ปัตตานี	๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๖๖.	กระบี่	๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๘	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๖๗.	พังงา	๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๘	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๖๘.	ตาก	๑๕ สิงหาคม ๒๕๔๘	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๖๙.	ขอนแก่น	๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๘	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์

ตารางที่ ๓ - ๒ การเสด็จ ฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรแยกตามจังหวัด
(ต่อ)

ลำดับ	จังหวัด	วัน เดือน ปี	การเสด็จพระราชดำเนิน
๗๐.	อุตรดิตถ์	๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๔	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๗๑.	ชัยภูมิ	๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๔	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๗๒.	ชุมพร	๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๔	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๗๓.	สตูล	๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๔	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๗๔.	อำนาจเจริญ	๔ สิงหาคม ๒๕๕๕	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๗๕.	หนองบัวลำภู	๖ สิงหาคม ๒๕๕๕	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๗๖.	สระแก้ว	๘ สิงหาคม ๒๕๕๕	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์
๗๗.	บึงกาฬ	๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จ ฯ แทนพระองค์

จากตารางที่ ๓ - ๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ ฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรแก่จังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดแรก เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๐ และเสด็จ ฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรแก่จังหวัดต่าง ๆ ด้วยพระองค์เองอีก ๑๘ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุตรธานี แม่ฮ่องสอน เชียงราย ลำพูน เชียงใหม่ ยะลา ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี อุบลราชธานี สระบุรี น่าน อุทัยธานี เลย สุรินทร์ พัทลุง บุรีรัมย์ นครศรีธรรมราช และจังหวัดสงขลา จำนวนรวม ๑๙ จังหวัด

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพุทธนวราชบพิตร จำนวน ๑ จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๕

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรแก่จังหวัดมุกดาหารเป็นจังหวัดแรก เมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๒๘ และเสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรแก่จังหวัดต่าง ๆ อีก ๕๖ จังหวัด โดยเสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรแก่จังหวัดบึงกาฬ เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕ ซึ่งนับได้ว่าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตรแก่จังหวัดต่าง ๆ ครบถ้วนทุกจังหวัดทั่วประเทศไทย

เนื้อหาของพระราชดำรัส

๑. พระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตร ปี ๒๕๑๐, ๒๕๑๑, ๒๕๑๒, ๒๕๑๓, ๒๕๑๔, ๒๕๑๖ จำแนกเป็นพระราชดำรัสที่พระราชทานในปี ๒๕๑๐ จำนวน ๒ องค์ พระราชดำรัสที่พระราชทานในปี ๒๕๑๑ จำนวน ๙ องค์ พระราชดำรัสที่พระราชทานในปี ๒๕๑๒ จำนวน ๔ องค์ พระราชดำรัสที่พระราชทานในปี ๒๕๑๓ จำนวน ๑ องค์ พระราชดำรัสที่พระราชทานในปี ๒๕๑๔ จำนวน ๑ องค์ และพระราชดำรัสที่พระราชทานในปี ๒๕๑๖ จำนวน ๑ องค์ จำนวนรวม ๑๙ องค์ พระราชดำรัสมีเนื้อหาประมวลได้ดังนี้

๑.๑ ความสำคัญของพระพุทธรูปนวราชบพิตร เป็นพระพุทธรูปที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นสำหรับเป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำจังหวัดที่ฐานบัวหงายทรงบรรจุพระพิมพ์ไว้องค์หนึ่ง ซึ่งทำขึ้นด้วยผงศักดิ์สิทธิ์จากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย (รายละเอียดตามภาคผนวก) ซึ่งถือเป็นนิมิตหมายแห่งคุณพระรัตนตรัย และเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศชาติไทย และความสามัคคีกลมเกลียวของประชาชนชาวไทย

๑.๒ ความสำคัญ ความเจริญ ตลอดจนความร่วมมือที่ดีระหว่างราชการกับประชาชนของจังหวัดที่ได้รับพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตร ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงราย ลำพูน เชียงใหม่ ยะลา ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี อุบลราชธานี สระบุรี น่าน อุทัยธานี เลย สุรินทร์ พัทลุง บุรีรัมย์ นครศรีธรรมราช และจังหวัดสงขลา ประชาชนควรภาคภูมิใจในจังหวัดของตนเอง ให้ตั้งใจรักษาชื่อเสียง ความสำคัญและความมั่นคงของจังหวัดไว้ตลอดไป

๑.๓ พระพุทธนวราชบพิตรเป็นสิริมงคลแก่ประชาชนและจังหวัดที่ได้รับพระราชทาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้จากการกระทำที่ดี คือ ทำด้วยการคิดพิจารณา ด้วยความปรารถนาดีต่อกัน ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและตั้งใจจริง มีความเมตตาไม่ริษยาบองร้ายกัน โดยมีพระพุทธนวราชบพิตรเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้กระทำความดี

๑.๔ พระพุทธนวราชบพิตรเป็นเครื่องหมายศักดิ์สิทธิ์แห่งความเจริญก้าวหน้า เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการประกอบสัมมาอาชีพและการงาน โดยมีความตั้งใจจริง ขยันหมั่นเพียร รู้จักคิดพิจารณา มีความรอบคอบ อะลุ่มอล่วยถ้อยทีถ้อยอาศัย มีเมตตาต่อกัน ยึดมั่นในความสามัคคี ถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง จะประสบความสำเร็จในอาชีพและภารกิจทุกอย่าง

๑.๕ พระราชทานพรให้อาณาภพของพระพุทธนวราชบพิตร สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดที่ได้รับพระราชทานพระพุทธนวราชบพิตร พิทักษ์รักษาประชาชนให้พ้นทุกข์ภัย มีความสุขความสวัสดิความสามัคคี ประกอบกรณียกิจสำเร็จลุล่วง มีความเจริญแก่ตนเอง จังหวัด และประเทศชาติ

๒. พระราชดำรัสสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ แทนพระองค์ในพิธีพระราชทานพระพุทธนวราชบพิตร มีเนื้อหาสรุปได้ดังนี้

๒.๑ พระพุทธนวราชบพิตรที่พระราชทานแก่กรุงเทพมหานคร ในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น เพื่อเป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำจังหวัด ที่ฐานบัวทรงบรรจุพระพิมพ์พระหัตถ์ ที่ทำขึ้นด้วยผงศักดิ์สิทธิ์จากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย แล้วทรงอธิษฐาน ทรงปิดทอง ทรงพระสุหรัยและทรงเจิม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถือว่าพระพุทธนวราชบพิตรเป็นที่ตั้งแห่งคุณพระรัตนตรัย เป็นนิมิตหมายของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศไทยและคนไทยทั้งชาติ

๒.๒ พระพุทธนวราชบพิตรเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในการประกอบคุณงามความดี

๒.๓ การประกอบกิจการงาน จะต้องตั้งใจให้จริง ขยันหมั่นเพียร ซื่อตรงเห็นอกเห็นใจกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัย มีเมตตาต่อกัน ยึดมั่นในสามัคคีธรรม ความสุจริต ทั้งความคิดและการกระทำโดยถือประโยชน์ส่วนรวมและความมั่นคงของประเทศเป็นที่ตั้ง กิจที่ทำทุกอย่างจึงจะสำเร็จ และรักษาความมั่นคงของประเทศไว้ได้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไป

๒.๔ ช่วงท้ายพระราชดำรัสเป็นการพระราชทานพรให้อาณาภพแห่งพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระพุทธนวราชบพิตรและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ปกป้องคุ้มครองให้ประชาชนพ้นจากทุกข์โศกโรคภัยทุกประการ มีความผาสุกร่มเย็น มีความสามัคคี ประกอบกิจการงานน้อยใหญ่สำเร็จ ลุล่วง ประเทศชาติมีความมั่นคง

๓. พระราชดำรัสสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ แทนพระองค์ในพิธีพระราชทานพระพุทธนวราชบพิตร มีเนื้อหาสรุปได้ดังนี้

๓.๑ พระพุทธนวราชูปถัมภ์ที่พระราชทานแก่จังหวัดต่าง ๆ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำจังหวัดที่ฐานบัวทรงพระบรมรูปพระพิมพ์พระหัตถ์ ที่ทำขึ้นด้วยผงศักดิ์สิทธิ์จากจังหวัดต่าง ๆ ที่วราชอาณาจักร แล้วทรงอธิษฐาน ทรงปิดทอง ทรงพระสุหรัยและทรงเจิม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถือว่าพระพุทธนวราชูปถัมภ์เป็นที่ตั้งแห่งคุณพระรัตนตรัย เป็นนิมิตหมายสำคัญของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศไทยและคนไทยทั้งชาติ

๓.๒ พระพุทธนวราชูปถัมภ์ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในการประกอบคุณงามความดี

๓.๓ การประกอบกรงาน จะต้องตั้งใจให้มั่นคง หนักแน่น อดทน ขยันหมั่นเพียร ซื่อตรงเห็นอกเห็นใจกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีเมตตา ยึดมั่นในสามัคคีธรรม ความสุจริต ทั้งความคิด และการกระทำ โดยถือเอาความมั่นคงและประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นที่ตั้ง กิจการทุกอย่างก็จะสำเร็จสมบูรณ์

๓.๔ รวมกำลังกันรักษาความมั่นคงของประเทศและพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไป

๓.๕ ช่วงท้ายของพระราชดำรัส เป็นการพระราชทานพร ให้อาณาภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย พระพุทธนวราชูปถัมภ์ เทวดาอารักษ์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ปกป้องคุ้มครองให้ประชาชน มีความสามัคคี พ้นจากทุกข์โศกโรคภัย มีความผาสุกร่มเย็น มีความสามัคคี กิจการงานน้อยใหญ่ สำเร็จลุล่วง เพื่อประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าตลอดไป

บทที่ ๔

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในการพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรแก่จังหวัดต่าง ๆ และศึกษาพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ เสด็จ ฯ แทนพระองค์ ไปในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรตั้งแต่ปี ๒๕๑๐-๒๕๕๕ และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการน้อมนำพระราชดำรัสดังกล่าวมาปฏิบัติ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยศึกษาค้นคว้าหนังสือ เอกสาร เพื่อรวบรวมพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรจากหนังสือประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่สำนักพระราชพิธีและหน่วยงานอื่น ๆ จัดพิมพ์ รวบรวมพระราชดำรัสได้จำนวน ๗๗ องค์

ผลการวิจัย

๑. พระราชกรณียกิจในการพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๙ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ นับตั้งแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเมื่อปี ๒๔๘๙ ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ดังที่ได้พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จ ฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในทุกจังหวัดทั่วพระราชอาณาจักร เพื่อพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราษฎรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน จนเป็นที่ประจักษ์ชัดแก่ประชาชนชาวไทย และยังเป็นที่ยกย่องสรรเสริญ ของสถาบัน องค์การในต่างประเทศจึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ประกาศนียบัตรสมาชิกกิตติมศักดิ์ และรางวัลต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในหัวเมืองหรือจังหวัดต่าง ๆ มีธรรมเนียมปฏิบัติอย่างหนึ่งมาแต่โบราณคือ การพระราชทานพระแสงราชศัสตราหรือพระแสงอาญาสิทธิ์แก่เจ้านายหรือขุนนางผู้ใดที่ปฏิบัติหน้าที่ต่างพระเนตรพระกรรณ ซึ่งธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าวในรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะอนุรักษ์สืบทอดธรรมเนียมโบราณราชประเพณีนี้ไว้โดยให้คงรักษาธรรมเนียมการทูลเกล้าฯ ถวายพระแสงราชศัสตราประจำเมืองไว้ประการเดียว โดยมีได้พระราชทานพระแสงราชศัสตราประจำเมืองเพิ่มเติม ด้วยมีพระราชนิมิตที่จะพระราชทาน พระพุทธรูปพระพิตรเพื่อประดิษฐาน ณ จังหวัดต่าง ๆ ทุกจังหวัดทั่วประเทศไทย พระพุทธรูปพระพิตรเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง

๒๓ เซนติเมตร สูง ๔๐ เซนติเมตร ที่ฐานบัวด้านหน้ามีพระพิมพ์บรรจุไว้ พระพิมพ์นี้ทำด้วยผงศักดิ์สิทธิ์ส่วนพระองค์และจากปูชนียสถานสำคัญของจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอธิษฐาน ทรงปิดทอง ทรงพระสุหรัยและทรงเจิม กับเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานแก่ประชาชนจังหวัดต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง โดยเสด็จ ๆ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรแก่จังหวัดหนองคาย เมื่อปี ๒๕๑๐ เป็นจังหวัดแรก ต่อมาเสด็จ ๆ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรแก่จังหวัดอุดรธานี ในปี ๒๕๑๐ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงราย ลำพูน เชียงใหม่ ยะลา ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี อุบลราชธานี สระบุรี ในปี ๒๕๑๑ จังหวัดน่าน อุทัยธานี เลย สุรินทร์ ในปี ๒๕๑๒ จังหวัดพัทลุง ในปี ๒๕๑๓ จังหวัดบุรีรัมย์ ในปี ๒๕๑๔ จังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา ในปี ๒๕๑๖ จำนวนรวม ๑๙ จังหวัด ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ แทนพระองค์ไปพระราชทาน พระพุทธรูปพระพิตร จำนวน ๑ จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร ในปี ๒๕๒๕ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จ ฯ แทนพระองค์ไปพระราชทาน พระพุทธรูปพระพิตรแก่จังหวัดต่าง ๆ จำนวน ๕๗ จังหวัด จังหวัดมุกดาหารเป็นจังหวัดแรก เมื่อปี ๒๕๒๘ และจังหวัดบึงกาฬ ซึ่งเป็นจังหวัดที่ตั้งขึ้นใหม่ เป็นจังหวัดลำดับที่ ๗๗ ที่ได้รับพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรเมื่อปี ๒๕๕๕ เป็นเวลาถึง ๔๕ ปี จึงทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในการพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรแก่จังหวัดต่าง ๆ ครบถ้วนทุกจังหวัด

๒. พระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตร

ในการเสด็จ ฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรทุกคราวนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เสด็จ ฯ แทนพระองค์ไปพระราชทาน พระพุทธรูปพระพิตรจะพระราชทานพระราชดำรัสแก่ประชาชนที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ด้วยทุกคน มีพระราชดำรัสที่รวบรวมได้ในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรจำนวน ๗๗ องค์ เป็นพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน จำนวน ๑๙ องค์ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถพระราชทาน จำนวน ๑ องค์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระราชทาน จำนวน ๕๗ องค์ ซึ่งพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระพิตรของทุกพระองค์มีเนื้อหาทำนองเดียวกัน สรุปได้ดังนี้

๒.๑ พระพุทธรูปพระพิตรเป็นพระพุทธรูปที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างขึ้นสำหรับเป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำจังหวัดต่าง ๆ ที่ฐานบัวทรงบรรจุพระพิมพ์พระหัตถ์ ที่ทำขึ้นด้วยผงศักดิ์สิทธิ์จากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย แล้วทรงอธิษฐาน ทรงปิดทอง ทรงพระสุหรัยและทรงเจิม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถือว่า พระพุทธรูปพระพิตรเป็นที่ตั้งแห่งคุณพระรัตนตรัย เป็นนิมิตหมายแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ของประเทศไทยและคนไทยทั้งชาติ

๒.๒ พระราชดำรัสเกี่ยวกับความสำคัญ ความเจริญ ตลอดจนความร่วมมือที่ดี ระหว่างราชการกับประชาชนของจังหวัด ประชาชนควรภูมิใจ และตั้งใจรักษาความสำคัญและความมั่นคงของจังหวัดไว้ตลอดไป

๒.๓ พระพุทธนวราชปิตรเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นสิริมงคลในการทำ ความดี คือ ทำด้วยความคิดพิจารณา ประารถนาดีต่อกัน มีความซื่อสัตย์สุจริตและตั้งใจจริง มีความเมตตาไม่ริษยาปองร้ายกัน

๒.๔ พระพุทธนวราชปิตรเป็นเครื่องหมายศักดิ์สิทธิ์แห่งความก้าวหน้าในการ ประกอบสัมมาอาชีพและการงาน ให้มีความตั้งใจจริง ขยันหมั่นเพียร รู้จักคิดพิจารณา รอบคอบ อดลุ่มอ่ล้วยถ้อยที่ถ้อยอาศัย มีเมตตาต่อกัน ยึดมั่นในความสามัคคี โดยถือประโยชน์ของส่วนรวม เป็นที่ตั้งก็จะประสบความสำเร็จทั้งในอาชีพ และภารกิจทุกอย่าง

๒.๕ หากประชาชนน้อมนำพระราชดำรัสมาปฏิบัติได้ ก็จะสามารถรวมกำลังกัน รักษาความมั่นคงของจังหวัดต่าง ๆ และสามารถที่จะพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้

๓. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยน้อมนำพระราชดำรัสมาปฏิบัติ

พระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธนวราชปิตรแก่ประชาชนชาวไทย ในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ มีเนื้อหาที่จะน้อมนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พอสรุปได้ดังนี้

๓.๑ พระพุทธนวราชปิตร เป็นพระพุทธรูปที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างขึ้น ที่ฐานบัวหงายมีพระพิมพ์ซึ่งทำด้วยผงศักดิ์สิทธิ์จากทุกจังหวัด ทั่วประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอธิษฐาน ทรงพระสุหร่ายและทรงเจิม กับเสด็จ ฯ ไป พระราชทานพระพุทธนวราชปิตรให้แก่จังหวัดต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง หรือทรงพระกรุณา โปรดเกล้า ฯ ให้พระบรมวงศ์เสด็จ ฯ แทนพระองค์ไปพระราชทาน จึงเป็นพระพุทธรูปที่เป็นที่เคารพ สูงสุด เป็นที่ตั้งแห่งคุณพระรัตนตรัยและเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนไทย ทั้งชาติ หากประชาชนคนไทยจะได้น้อมนำเป็นที่ยึดเหนี่ยวของจิตใจในการที่จะทำความดี ดังที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสไว้ก็จะเป็นสิริมงคล

๓.๒ การประกอบสัมมาอาชีพและการงานใด ๆ หากได้ปฏิบัติตามพระราชดำรัส โดยกระทำให้การคิดพิจารณา ไตร่ตรองให้ดี ต้องมีความตั้งใจจริง อดทนและขยันหมั่นเพียร รอบคอบ มีความอดลุ่มอ่ล้วยถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน มีเมตตาต่อกัน มีความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในความ สามัคคี ถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นประโยชน์สำคัญ งานทุกอย่างก็จะเสร็จสมบูรณ์

๓.๓ พระพุทธนวราชบพิตรเป็นนิมิตหมายของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนไทยทั้งชาติและของประเทศไทย หากได้น้อมรำลึกไว้ และร่วมใจกันปฏิบัติ หากประชาชนในแต่ละจังหวัดจะได้ร่วมมือกันรักษาชื่อเสียงและความสำคัญของจังหวัดด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแล้ว จังหวัดก็จะพัฒนาก้าวหน้า มีความมั่นคง ทั้งระดับจังหวัดและประเทศได้

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปปางมารวิชัย แก่จังหวัดต่าง ๆ ศึกษาพระบรมราชโองการและพระราชดำรัสในพิธีดังกล่าว ตั้งแต่ปี ๒๕๑๐-๒๕๕๕ และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการน้อมนำพระราชดำรัสดังกล่าวมาปฏิบัติ การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือและเอกสารต่าง ๆ

ผลการวิจัย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธรูปปางมารวิชัย ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๒๓ เซนติเมตร สูง ๔๐ เซนติเมตร ขึ้นเมื่อปี ๒๕๐๙ ที่ฐานบัวทรงสามเหลี่ยมทำด้วยผงศักดิ์สิทธิ์ส่วนพระองค์และผงศักดิ์สิทธิ์จากปูชนียสถานสำคัญจากจังหวัดต่าง ๆ ทุกจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อพระราชทานไว้สำหรับเป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำจังหวัด เป็นที่ตั้งแห่งคุณพระรัตนตรัย และเป็นนิมิตหมายของความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์ ประชาชน และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศ และยังได้เสด็จฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปปางมารวิชัยแก่จังหวัดต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง จังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดแรกที่ได้รับพระราชทานพระพุทธรูปปางมารวิชัย เมื่อปี ๒๕๑๐ และเสด็จฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปปางมารวิชัยให้แก่จังหวัดต่าง ๆ อีก ๑๘ จังหวัด รวมเป็นจังหวัดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปปางมารวิชัยจำนวน ๑๙ จังหวัด จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่ ๑๙ ที่ได้รับพระราชทาน เมื่อปี ๒๕๑๖ จากนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปปางมารวิชัย แก่กรุงเทพมหานคร เมื่อปี ๒๕๒๕ ในโอกาสที่กรุงเทพมหานครเจริญมั่นคง มาครบ ๒๐๐ ปี และนับตั้งแต่ปี ๒๕๒๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปปางมารวิชัยแก่จังหวัดต่าง ๆ จังหวัดมุกดาหารเป็นจังหวัดแรกที่เสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปปางมารวิชัย เมื่อปี ๒๕๒๘ และจังหวัดบึงกาฬซึ่งเป็นจังหวัดที่ตั้งขึ้นใหม่ เป็นจังหวัดลำดับที่ ๗๗ ที่ได้รับพระราชทาน พระพุทธรูปปางมารวิชัยเมื่อปี ๒๕๕๕

จากปี ๒๕๑๐-๒๕๕๕ เป็นเวลาถึง ๔๕ ปี จึงทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในการพระราชทาน พระพุทธรูปพระศาสดาแก่จังหวัดต่าง ๆ ครอบคลุมทุกจังหวัด

การวิจัยนี้รวบรวมพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระศาสดา จำนวน ๗๗ องค์ เป็นพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน จำนวน ๑๙ องค์ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถพระราชทาน จำนวน ๑ องค์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารพระราชทาน จำนวน ๕๗ องค์ ซึ่งพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระศาสดาของทุกพระองค์มีนัยเนื้อหาทำนองเดียวกันสรุปได้ ดังนี้

๑. ความสำคัญของพระพุทธรูปพระศาสดาซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างขึ้นสำหรับเป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำ จังหวัดต่าง ๆ ที่ฐานบัวทรงบรรจุพระพิมพ์พระหัตถ์ ที่ทำขึ้นด้วยผงศักดิ์สิทธิ์ส่วนพระองค์ และจากปูชนียสถานสำคัญของจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอธิษฐาน ทรงปิดทอง ทรงพระสุหรัยและทรงเจิม แล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานแก่จังหวัด ต่าง ๆ โดยมีพระราชประสงค์ให้พระพุทธรูปพระศาสดาเป็นที่ตั้งแห่งคุณพระรัตนตรัย เป็นนิมิตหมาย แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศไทยและคนไทยทั้งชาติ

๒. ความสำคัญของจังหวัดที่ได้รับพระราชทานพระพุทธรูปพระศาสดา ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ประชาชนควรภาคภูมิใจในจังหวัดของตนเอง ให้มีความร่วมมือที่ดี ระหว่างราชการกับประชาชนของจังหวัด ให้ตั้งใจรักษาชื่อเสียง ความสำคัญและความมั่นคงของ จังหวัดไว้ตลอดไป

๓. พระพุทธรูปพระศาสดาเป็นสิริมงคลทั้งแก่ประชาชนและจังหวัด เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว จิตใจในการกระทำความดี

๔. พระพุทธรูปพระศาสดาเป็นเครื่องหมายศักดิ์สิทธิ์แห่งความร่มเย็นและความก้าวหน้า ดังนั้น ในการประกอบสัมมาอาชีพและการงานทั้งปวง ต้องมีความตั้งใจจริง อดทนและขยันหมั่นเพียร รู้จักคิดพิจารณา รอบคอบ อະลุ่มอ่วยถ้อยที่ถ้อยอาศัย มีเมตตาต่อกัน มีความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่น ในความสามัคคี ถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง กิจที่ทำทุกอย่างก็จะประสบความสำเร็จ

๕. หากประชาชนแต่ละจังหวัดปฏิบัติตามพระราชดำรัสแล้ว จะสามารถรวมกำลังกัน ที่จะพัฒนาให้จังหวัดก้าวหน้า และรักษาความมั่นคงของจังหวัด และบ้านเมืองไว้ได้

จากพระราชดำรัสดังกล่าว สามารถน้อมนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนา คุณภาพชีวิต สรุปได้ดังนี้

๑. ประชาชนในแต่ละจังหวัดมีพระพุทธรูปพระศาสดา ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำคัญ และมีความศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่ง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างขึ้น และพระราชทานไว้เพื่อเป็นที่เคารพสูงสุด เป็นที่ตั้งแห่งคุณพระรัตนตรัยและเป็นเครื่องหมาย แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนไทยทั้งชาติ หากประชาชนชาวไทยจะได้น้อมนำเป็นที่

ยึดเหนี่ยวจิตใจในการที่จะกระทำความดี ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสไว้ก็จะเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

๒. การประกอบสัมมาอาชีพและการงานใด ๆ หากจะได้ปฏิบัติตามพระราชดำรัส โดยกระทำให้ด้วยการคิดพิจารณา มีความตั้งใจจริง อดทนและขยันหมั่นเพียร รอบคอบ มีความอะลุ่มอล่วยถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีเมตตาต่อกัน ซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในความสามัคคี ถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ งานทุกอย่างก็จะสำเร็จ

๓. ในภาพรวมของจังหวัดหากประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ ร่วมมือกันรักษาชื่อเสียงและความสำคัญของจังหวัดในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม จังหวัดก็จะพัฒนาก้าวหน้า มีความมั่นคง ทั้งระดับจังหวัดและประเทศได้

ข้อเสนอแนะ

๑. ศึกษาพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงด้านต่าง ๆ เพื่อน้อมนำเป็นแนวทางปฏิบัติ

๒. ศึกษาแนวทางการเผยแพร่พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

๓. ศึกษาการรับรู้ของประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธรูปพิตร และพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพิตร

บรรณานุกรม

หนังสือ

กระทรวงมหาดไทย. พระแสงราชศัสตรา. ม.ป.ท., ๒๕๐๙. (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอกมังกร พรหมโยธี วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๐๙)

คณะกรรมการฝ่ายประมวลผลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐. ประมวลพระราชกรณียกิจพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พุทธศักราช ๒๔๘๙-๒๕๑๐. เล่ม ๖ (พุทธศักราช ๒๕๐๙-๒๕๑๐). กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๒.

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี. พระแสงราชศัสตราประจำเมือง. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๓๙.

คณะองคมนตรี. ประมวลคำประกาศสดุดีพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชของสถาบันและองค์กรต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.

ดร.ชนิพระบรมราชาวาทและพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๔๐. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราชาวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม ๒๕๑๕ จนถึงเดือนพฤศจิกายน ๒๕๑๖. พระนคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, ๒๕๑๗.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราชาวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช ๒๕๒๘. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๘.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราชาวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๒. กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์กรุงเทพฯ (1984) จำกัด, ๒๕๓๓.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราชาวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๔. กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์กรุงเทพฯ (1984) จำกัด, ๒๕๓๕.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราชาวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๖. กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์กรุงเทพฯ (1984) จำกัด, ๒๕๓๗.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราชาวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ พุทธศักราช ๒๕๔๘. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๙.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ พุทธศักราช ๒๕๕๔. กรุงเทพฯ :

บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๕.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ พุทธศักราช ๒๕๕๕.

กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖.

พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๑๑ – กันยายน ๒๕๑๒. กรุงเทพฯ : ศิริมิตรการพิมพ์, ๒๕๑๒.

พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๑๒ – กันยายน ๒๕๑๓. กรุงเทพฯ : ศิริมิตรการพิมพ์, ๒๕๑๓.

พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๑๔ – กันยายน ๒๕๑๕. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ๒๕๑๕.

พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๑๕ – กันยายน ๒๕๑๖. กรุงเทพฯ : ศิริมิตรการพิมพ์, ๒๕๑๖.

พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ – กันยายน ๒๕๑๗. กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์ไทย

วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๗.

พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๑๗ – กันยายน ๒๕๑๘. กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์ไทย

วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๘.

พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๑๘ – กันยายน ๒๕๑๙. กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์ไทย

วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๙.

พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๑๙ – กันยายน ๒๕๒๐. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทย

วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๐.

พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๒๐ – กันยายน ๒๕๒๑. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทย

วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๑.

พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๒๑ – กันยายน ๒๕๒๒. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ๒๕๒๒.

พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๒๒ – ธันวาคม ๒๕๒๓. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนา

พานิช จำกัด, ๒๕๒๓.

พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนมกราคม – ธันวาคม ๒๕๒๓. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช

จำกัด, ๒๕๒๓.

วัดนิมมานรดี. พระพุทธนวราชบพิตรและพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระพุทธรูป

ประจำจังหวัดต่าง ๆ ปี ๒๕๑๐-๒๕๑๔. ม.ป.ท., ๒๕๑๕. (ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

พระราชทานพระบรมราชานุญาตในการพระราชทานเพลิงศพ พระครูวิธานโยค

(พลบ เพ็องฟุ้ง) วันอาทิตย์ ที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๑๕)

สำนักพระราชวัง. พระพุทธรูปพระพุทธรูป. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๑๒.

สำนักราชเลขาธิการ. ตรราชนี้พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล

อดุลยเดช พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๒๓. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓.

สำนักราชเลขาธิการ. ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปี

พุทธศักราช ๒๕๒๕. กรุงเทพฯ : บริษัท กราฟฟิคอาร์ต (1977) จำกัด, ๒๕๒๖.

สำนักพระราชพิธี. พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๓๕ – กันยายน ๒๕๓๖. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๘.

วิทยานิพนธ์ เอกสารวิจัย

กนก วงษ์ตระหง่าน. “แนวพระราชดำริด้านการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” .

สถาบันไทยคดีศึกษาและฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑

ไกรยุทธ อีรตยาคินันท์. “แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” . สถาบันไทยคดีศึกษาและฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

เพ็ชรี กิตติวิทยากุล. “การเข้าถึงพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช” . วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์, ๒๕๓๒.

มัลลิกา ตันชนันท์. “การศึกษาพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนในชาติ” . เอกสารวิจัย, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

แสงเดือน ตันตราวงศ์. “แนวคิดหลักด้านการเมืองการปกครองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กรณีศึกษาพระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๒” . วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์ มหาบัณฑิต, สาขาการเมืองการปกครอง, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

ไพฑูรย์ เมืองสมบูรณ์. “พระพุทธรูปราชูปถัมภ์”. ม.ป.ป..

สำนักพระราชพิธี. “ข้อมูลการพระราชทานพระพุทธรูปราชูปถัมภ์ประจำจังหวัดต่าง ๆ ลงวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๕.

“ข่าวในพระราชสำนัก”. ๒๕๑๑-๒๕๑๒.

ภาคผนวก

พงพระศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นมวลสารสร้างพระพิมพ์

พงศักดิ์สิทธิ์ส่วนในพระองค์ (สำนักพระราชวัง, ๒๕๓๑ : ๑)

๑. ดอกไม้แห้งจากมาลัยที่ประชาชนได้ทูลเกล้าฯ ถวายในการเสด็จพระราชดำเนินเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธปฏิมากรแก้วมรกตและได้ทรงแขวนไว้ที่องค์พระพุทธปฏิมากรตลอดเทศกาล จนถึงคราวที่จะเปลี่ยนเครื่องทรงใหม่ ดอกไม้แห้งนี้ได้โปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมไว้

๒. เส้นพระเจ้าซึ่งเจ้าพนักงานได้รวบรวมไว้หลังจากทรงพระเครื่องใหญ่ทุกครั้ง

๓. ดอกไม้แห้งจากมาลัยที่แขวนพระมหาเศวตฉัตรและด้ามพระขรรค์ชัยศรีในพระราชพิธีฉัตรมงคล

๔. สีซึ่งขูดจากผ้าใบที่ทรงเขียนภาพฝีพระหัตถ์

๕. ชิ้นและสีซึ่งทรงขูดจากเรือใบพระที่นั่งขณะที่ทรงตกแต่งเรือใบพระที่นั่ง

พงศักดิ์สิทธิ์จากจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ (วัดนิมมานรดี, ๒๕๑๕ ; สำนักพระราชวัง, ๒๕๓๑ ; สำนักราชเลขาธิการ , ๒๕๑๗, ๒๕๒๖, ๒๕๒๘, ๒๕๓๓, ๒๕๓๕, ๒๕๔๔, ๒๕๔๗, ๒๕๕๕, ๒๕๕๖)

จังหวัดหนองคาย

๑. ผงจากพระธาตุเจดีย์ บังพวน

๒. ผงรูปที่บูชาพระใส วัดโพธิ์ชัย

จังหวัดอุดรธานี

๑. ผงดินทรายผงรูปและเกสรดอกไม้จากที่บูชาศาลเทพารักษ์ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๒. ผงดินทรายผงรูปและเกสรดอกไม้จากศาลหลักเมือง

๓. ผงดินทรายและเกสรดอกไม้ จากที่บูชาหลวงพ่อนาควัดมิ่งมิมาวาส

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑. ผงจากพระธาตุเจดีย์ ดอยกองมู

จังหวัดเชียงราย

๑. ผงจากพระธาตุเจดีย์ ยอดดอยตุง

๒. ผงจากพระธาตุเจดีย์จอมกิติ

จังหวัดลำพูน

๑. ผงจากองค์พระบรมธาตุหริภุชชัย

๒. ผงดินจากสุวรรณจังโกฏเจดีย์ วัดจามเทวี

๓. ผงเกสรดอกไม้จากแท่นบูชาพระบรมธาตุหริภุชชัย

จังหวัดเชียงใหม่

๑. ผงจากพระธาตุเจดีย์ วัดพระธาตุศรีจอมทอง
๒. ผงจากพระธาตุเจดีย์ ดอยสุเทพ
๓. ผงรูปจากที่บูชาพระพุทธรูป
๔. เปลวทองจากที่บูชาพระพุทธรูป วัดพระธาตุศรีจอมทอง
๕. ดอกไม้แห้งที่บูชาพระบรมธาตุ วัดพระธาตุศรีจอมทอง
๖. ดินเสจากอินทขิลหรือหลักเมือง
๗. ดินจากโคนพระศรีมหาโพธิ์ วัดพระธาตุศรีจอมทอง
๘. ดินจากบริเวณที่ได้ทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๘ วัดเจดีย์เจ็ดยอด
๙. ดินจากบริเวณที่ตั้งค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อำเภอฝาง
๑๐. เปลวทองและเกสรดอกไม้จากที่บูชาอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย

จังหวัดยะลา

๑. ผงจากองค์พระพุทธรูปไสยาสน์ วัดคูหาภิมุข
๒. ผงดินจากหลักเมืองยะลา

จังหวัดภูเก็ต

๑. ผงจากรอยพระบาท เกาะแก้ว หน้าหาดราไวย์
๒. ผงรูปและเปลวทองจากพระทอง วัดพระทอง อำเภอถลาง
๓. ผงรูปและเปลวทองจากที่บูชาอนุสาวรีย์พระครูวิสุทธีวงศาจารย์ วัดฉลอง

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๑. ผงจากองค์พระบรมธาตุไชยา

จังหวัดอุบลราชธานี

๑. ผงรูปเทียนและเกสรดอกไม้ที่บูชาพระเจ้าอินทร์แปลง วัดมหาวนาราม

จังหวัดสระบุรี

๑. เปลวทองจากรอยพระพุทธรูป ผงรูปและผงเกสรดอกไม้ที่บูชาพระพุทธรูป
๒. ผงจากพระพุทธรูป

จังหวัดน่าน

๑. ผงทองจากองค์พระเจ้าทองทิพย์
๒. ผงจากพระธาตุเจดีย์แช่แห้ง
๓. ผงจากพระธาตุเจดีย์เขาน้อย
๔. ผงจากพระธาตุเจดีย์ปูแจ
๕. ผงจากพระธาตุเจดีย์จอมแจ้ง
๖. เกสรดอกไม้จากพระพุทธรูป วัดมหาธาตุจอมแจ้ง อำเภอเสา

จังหวัดอุทัยธานี

๑. ผงรูปและเปลวทองที่ใช้บูชาพระมงคลคีรีสิทธิ์ วัดสังกัสรัตนคีรี

จังหวัดเลย

๑. ผงจากองค์พระธาตุศรีสองรัก

จังหวัดสุรินทร์

๑. ดิน หลวงพ่อพระชีวะ พระประธานในพระอุโบสถ วัดบูรพาราม

จังหวัดพัทลุง

๑. ผงจากองค์พระธาตุเจดีย์ วัดตะเคียนบางแก้ว

จังหวัดบุรีรัมย์

๑. ผงดินใจกลางปราสาทเขาพนมรุ้ง
๒. ผงดินใจกลางปราสาทเมืองต่ำ
๓. ผงดินจากหลักเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

จังหวัดนครศรีธรรมราช

๑. ผงจากองค์พระบรมธาตุ
๒. เกสรดอกไม้ที่บูชาองค์พระบรมธาตุ

จังหวัดสงขลา

๑. ผงจากองค์พระธาตุเจดีย์ วัดไชยมงคล
๒. ผงรูปและเปลวทองจากพระธาตุเจดีย์ วัดไชยมงคล
๓. ผงรูปที่บูชาพระพุทธรูปสังคีต วัดเลียบ
๔. ผงจากพระธาตุเจดีย์ วัดพะโคะ อำเภอสทิงพระ
๕. ผงรูปและเปลวทองจากหลักเมือง

จังหวัดกรุงเทพมหานคร

๑. ผงรูปและดินจากกระถางรูปที่บูชาในศาลหลักเมืองทุกกระถาง คือหน้าหลักเมือง และหน้าที่บูชาเทพารักษ์ประจำพระนคร อันได้แก่ พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง พระกาฬ และเทพารักษ์ ซึ่งเรียกกันว่าเจ้าพ่อหอกลอง และเจ้าพ่อเจตคุปต์
๒. เพลวทองจากหลักเมือง
๓. ผงจากพระปรางค์ วัดอรุณราชวราราม
๔. ผงรูปและเพลวทองจากพระพุทธรูปสัมฤทธิ์นวโลหะ ที่เรียกกันว่า "หลวงพ่อแสน" วัดหงส์รัตนาราม
๕. ผงรูปและเพลวทองจากพระพุทธรูปสุโขทัยที่เรียกกันว่า "หลวงพ่อสุข" วัดหงส์รัตนาราม
๖. ดินผงรูปและเกสรดอกไม้จากศาลพระเจ้าตากสินมหาราช

จังหวัดราชบุรี

๑. ผงจากพระปรางค์ วัดมหาธาตุ

จังหวัดสุพรรณบุรี

๑. ดินจากสระศักดิ์สิทธิ์ทั้งสี่ ตำบลสระแก้ว
๒. ผงจากพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์
๓. ผงรูปและเพลวทองจากพระป่าเลไลยก์
๔. ผงจากพระเจดีย์วัดสนามชัย
๕. ผงรูปและเพลวทองจากเทวรูปศาลหลักเมือง

จังหวัดชัยนาท

๑. น้ำอภิเชกจากวัดพระบรมธาตุ
๒. ผงจากองค์พระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระบรมธาตุ
๓. น้ำอภิเชกจากวัดธรรมามูล
๔. เพลวทองและเกสรดอกไม้จากพระพุทธรูปที่เรียกกันว่า "หลวงพ่อธรรมจักร" วัดธรรมามูล
๕. ผงจากวิหารหลวงพ่อธรรมจักร วัดธรรมามูล

จังหวัดสิงห์บุรี

๑. ดินจากบ่อน้ำและผงจากวิหารพระอาจารย์ธรรมโชติ บ้านบางระจัน
๒. เพลวทองจากพระพุทธรูปและผงจากพระธาตุเจดีย์ วัดสิงห์
๓. ผงรูปและเพลวทองจากพระนอนจักรสีห์

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผงจากพระเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุบนยอดเขาช่องกระจก

จังหวัดเพชรบุรี

๑. ผงรูปหน้าที่บูชาพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บนพระที่นั่ง
เวชยันต์วิเชียรปราสาท

๒. ผงรูปจากพระพุทธรูปเชียงใหม่

๓. ผงจากพระเจดีย์พระธาตุจอมเพชร

๔. ผงดินจากยอดสูงสุดของพระนครคีรี

๕. ผงรูปจากพระปรารักษ์และพระประธานในพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุ

๖. ผงดินและผงรูปจากศาลหลักเมืองเก่า

จังหวัดชลบุรี

๑. ผงพระพิมพ์หลวงพ่อก้าว วัดเครือวัลย์

๒. ผงรูปจากวิหารพระพุทธรูปสี่ห้องจำลอง

จังหวัดสมุทรสงคราม

๑. ผงรูปและเปลวทองจากพระพุทธรูป วัดเพชรสมุท

จังหวัดนนทบุรี

๑. ผงจากพระธาตุเจดีย์ วัดเขมาภิรตาราม

จังหวัดปทุมธานี

๑. ผงจากพัทธสีมา ผงรูปและเกสรดอกบัวจากอุโบสถ วัดเสด็จ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. ผงจากพระเจดีย์ศรีสุริโยทัย วัดสวนหลวงสบสวรรค์

๒. ผงจากพระปรารักษ์ วัดมหาธาตุ

๓. ผงและเปลวทองจากพระพุทธรูปไตรรัตน์นายก วัดพนัญเชิง

๔. เปลวทองจากพระมงคลบพิตร

จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑. เกสรดอกบัวหน้าที่บูชาและเปลวทองจากองค์พระพุทธรูปโสธร

๒. ผงรูปจากหลักเมือง

จังหวัดนครพนม

๑. ผงจากองค์พระธาตุพนม
๒. ผงรูปและดินจากหลักเมือง

จังหวัดกำแพงเพชร

๑. ผงจากยอดพระบรมธาตุ วัดพระบรมธาตุ
๒. ดินและเปลวทองจากหลักเมือง

จังหวัดมหาสารคาม

๑. ผงรูปจากหลักเมือง

จังหวัดสกลนคร

๑. ผงจากองค์พระธาตุเชิงชุม วัดพระธาตุเชิงชุม
๒. เกสรดอกไม้ที่บูชาและเศษปูนจากหลวงพ่อดังค์แสน วัดพระธาตุเชิงชุม

จังหวัดยโสธร

๑. ผงรูปและเกสรดอกไม้ที่บูชาพระพุทธรูปพระเจ้าอินทร์แปลง วัดมหาวนาราม

จังหวัดนครราชสีมา

๑. ดินผงรูปและเกสรดอกไม้จากอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
๒. ผงและดินจากพระเจดีย์ วัดศาลาทอง
๓. ดินทรายผงรูปและเปลวทอง จากพระพุทธรูปในปราสาทหิน วัดพนมวัน
๔. ดินจากปราสาทหินพิมาย
๕. ดินผงรูปและเปลวทองจากหลักเมือง

จังหวัดพะเยา

๑. ผงจากพระธาตุจอมกิติ

จังหวัดแพร่

๑. ผงจากพระธาตุเจดีย์ ซ่อแฮ
๒. ผงรูปและดินหลักเมือง

จังหวัดพิษณุโลก

๑. เกสรบัวหลวงที่บูชาและทองคำเปลวผสมน้ำรักจากองค์พระพุทธรชินราช

จังหวัดนครปฐม

๑. ผงจากองค์พระปฐมเจดีย์
๒. ผงรูปที่บูชาพระร่วงโรจนฤทธิ์

จังหวัดพิจิตร

๑. ดินและเปลวทองจากพระพุทธรูป วัดท่าหลวง

จังหวัดเพชรบูรณ์

๑. ผงรูปและเปลวทองจากพระพุทธรูปมหาธรรมราชา วัดไตรภูมิ
๒. ผงรูปและเปลวทองจากหลักเมือง

จังหวัดตราด

๑. ผงรูปจากหลังเมือง
๒. ผงจากเจดีย์วัดบุปผาราม

จังหวัดศรีสะเกษ

๑. ผงรูปจากแท่นบูชาพระโต วัดมหาพุทธาราม
๒. ผงรูปและดินจากหลักเมือง

จังหวัดนครนายก

๑. ผงจากมณฑปพระพุทธรูป ยอดเขานางบวช
๒. ผงรูปจากหลักเมือง

จังหวัดกาญจนบุรี

๑. ผงจากโบสถ์ร้าง วัดท่ากระดาน
๒. ผงรูปและเปลวทองจากพระแท่นดงรัง

จังหวัดลพบุรี

๑. ผงจากศาลพระกาฬ
๒. ผงจากศาลลูกศร
๓. ผงจากพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท

จังหวัดระนอง

๑. ผงรูปบูชาพระพุทธรูปควนสมอ วัดอู่นันทาราม

จังหวัดตรัง

๑. พระผงศรีวิชัยและพระดินดิบ จากถ้ำสาย ตำบลบางดี
๒. พระผงศรีวิชัยจากถ้ำคีรีวิหาร
๓. ผงรูปที่บูชาพระในถ้ำพระพุทธ

จังหวัดลำปาง

๑. เพลวทองจากพระแก้วมรกต วัดลำปางหลวง
๒. ผงจากพระธาตุ วัดลำปางหลวง
๓. ผงจากพระธาตุเจดีย์ วัดพระแก้วดอนเต้า
๔. ผงจากพระธาตุเจดีย์ วัดพระธาตุเสด็จ
๕. ดินศาลหลักเมือง
๖. ดินศาลเจ้าพ่อประตูผา
๗. ดินศาลเจ้าพ่อหมอก

จังหวัดกาฬสินธุ์

๑. ผงรูปและดินจากหลักเมือง

จังหวัดระยอง

๑. ดอกไม้แห้งจากศาลพระเจ้าตากสินมหาราช
๒. ผงดินจากหลักเมือง

จังหวัดปราจีนบุรี

๑. ผงรูปจากที่บูชาต้นศรีมหาโพธิ์ อำเภอศรีมหาโพธิ์

จังหวัดสมุทรสาคร

๑. ผงรูปจากศาลพันท้ายนรสิงห์
๒. ผงรูปและดินจากศาลหลักเมือง

จังหวัดอ่างทอง

๑. ผงรูปและเพลวทองจากพระมหาพุทธิพิมพ์วัดไชโยวรวิหาร
๒. ผงรูปและเพลวทองจากรูปหล่อสมเด็จพระพุฒาจารย์
๓. ผงรูปและเพลวทองจากพระพุทธรูปไสยาสน์ วัดป่าโมก

จังหวัดสมุทรปราการ

๑. ผงจากองค์พระสมุทรเจดีย์
๒. ผงรูปและเพลวทองจากหลักเมือง

จังหวัดร้อยเอ็ด

๑. ผงจากกุ๋บ้านบางกุ๋ อำเภอธวัชบุรี
๒. ผงจากกุ๋นา อำเภอสุวรรณภูมิ
๓. ผงรูปที่บูชาพระสังกัจจายน์ วัดสระทอง
๔. ดินจากพระธาตุเจดีย์ อุบมุง อำเภอโพธิ์ทอง
๕. ดินบริเวณหลักเมือง บึงปลาญชัย

จังหวัดจันทบุรี

๑. ดินและเปลวทองจากศาลพระเจ้าตากสินมหาราช
๒. น้ำในคลองนารายณ์ หน้าน้ำตกเขาสระบาป
๓. น้ำจากสระแก้ว
๔. ดินจากศาลหลักเมือง

จังหวัดนครราชสีมา

๑. ดิน ผงรูป และเกสรดอกไม้จากวัดพระพุทธ อำเภอดอกไผ่

จังหวัดนครสวรรค์

๑. เกสรดอกไม้ที่บูชาพระเจดีย์ วัดวรนาถบรรพต
๒. ผงจากพระเจดีย์ วัดวรนาถบรรพต
๓. เปลวทองจากพระพุทธรูป วัดวรนาถบรรพต

จังหวัดสุโขทัย

๑. ผงเจดีย์พระมหาธาตุเจดีย์วัดมหาธาตุ
๒. ผงพระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
๓. ดินกรุพระมหาธาตุเจดีย์
๔. ดินกรุวัดต้นจันทร์
๕. น้ำบ่อทอง
๖. น้ำบ่อแก้ว

จังหวัดปัตตานี

๑. ดิน ผงรูป เปลวทองจากที่บูชาหลวงพ่อดาว วัดช้างให้
๒. ดิน ผงรูป เปลวทองและเกสรดอกไม้จากหลักเมือง

จังหวัดกระบี่

๑. ดินในกรุถ้ำพระ บนเขาชนาน้ำ
๒. เศษฐานพระในกรุถ้ำพระ

จังหวัดพังงา

๑. ดินจากหลักเมือง
๒. ดินและเศษชิ้นส่วนจากเทวสถานและเทวรูปพระนารายณ์

จังหวัดตาก

๑. เปลวทองจากพระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
๒. เกสรดอกไม้จากที่บูชาพระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

จังหวัดขอนแก่น

๑. ผงรูปพระธาตุขามแก่น

จังหวัดอุดรธานี

๑. เพลวทองจากพระแท่นศิลาอาสน์
๒. ผงจากพระธาตุเจดีย์ วัดพระบรมธาตุ
๓. เพลวทองและผงรูปจากที่บูชาพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ วัดท่าถนนวน

จังหวัดชัยภูมิ

๑. ผงจากปราสาทภู
๒. ผงจากพระธาตุเจดีย์กุดจอก
๓. ผงจากพระธาตุเจดีย์สามหมื่น
๔. ผงรูปที่บูชาพระเจ้าองค์ตื้อ
๕. ผงรูปที่บูชาเจ้าพ่อพญาแล

จังหวัดชุมพร

๑. ทรายใจกลางศาลกรมหลวงชุมพรเขตตรอุดมศักดิ์
๒. ผงรูปที่บูชาพระรูปกรมหลวงชุมพรเขตตรอุดมศักดิ์

จังหวัดสตูล

๑. ผงรูปหน้าที่บูชาพระพุทธรูป วัดชนาธิปเฉลิม วัดสันติวราราม วัดหน้าเมืองวัดดูลยาราม

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางเพ็ชรี รัตนเศรษฐ์
วัน เดือน ปีเกิด	๑๓ มีนาคม ๒๕๐๒
การศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ประวัติการทำงาน	หัวหน้างานพระราชกรณียกิจ กองการในพระองค์
โดยย่อ	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป กองการในพระองค์ หัวหน้าฝ่ายเสด็จพระราชดำเนิน กองการในพระองค์ ผู้อำนวยการกองการในพระองค์ คณะกรรมการพิจารณาเพลงพระราชนิพนธ์
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้ช่วยราชเลขาธิการ

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

เรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการน้อมนำพระราชดำรัสของ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาปฏิบัติ

ผู้วิจัย นางเพ็ชรี รัตนเศรษฐ์

หลักสูตร วปอ . รุ่นที่ 57

ตำแหน่ง ผู้ช่วยราชเลขาธิการ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานัปการ เพื่อประโยชน์สุขของราษฎรมาถึง 69 ปี พระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งที่ทรงปฏิบัติ คือ การพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์แก่จังหวัดต่าง ๆ

ธรรมเนียมปฏิบัติอย่างหนึ่งมีมาแต่โบราณ คือในการเสด็จ ฯ ออกตรวจราชการหัวเมืองหรือเสด็จ ฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎร พระมหากษัตริย์จะพระราชทานพระแสงราชศัสตรา เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนพระองค์แก่เจ้านายหรือขุนนางผู้ปฏิบัติหน้าที่ต่างพระเนตรพระกรรณ และใช้ในพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาเป็นสำคัญ ธรรมเนียมนี้สืบทอดมาจนกระทั่งภายหลัง การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตย เมื่อปี 2475 แล้วไม่ปรากฏมีการพระราชทานพระแสงราชศัสตราประจำเมืองอีก

ในรัชกาลปัจจุบัน มีพระราชดำริให้คงรักษาเฉพาะธรรมเนียมการทูลเกล้า ฯ ถวายพระแสงราชศัสตราไว้โดยมิได้มีการพระราชทานพระแสงราชศัสตราประจำเมืองอีก โดยมีพระราชดำริที่จะพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์เพื่อประดิษฐานที่จังหวัดต่าง ๆ ทุกจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อให้พระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์เป็นที่ตั้งแห่งคุณพระรัตนตรัยอันเป็นที่เคารพสูงสุด เป็นเครื่องหมายแห่งความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์และประชาชน อีกทั้งเป็นนิมิตหมายของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศไทยและคนไทยทั้งชาติ

พระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างขึ้น โดยมีพระบรมราชวินิจฉัยพุทธลักษณะของพระปฏิมา ด้วยพระองค์เอง แล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ช่างหล่อพระพุทธรูปขึ้นเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2509 และพระราชทานนามพระพุทธรูปนี้ว่า “พระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์” ที่ฐานบัวหงายของพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์ทรงบรรจุพระพิมพ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นไว้ 1 องค์ พระพิมพ์องค์นี้สร้างขึ้นด้วยผงศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ในพระองค์ และผงศักดิ์สิทธิ์จากปูชนียสถานสำคัญจากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์แก่จังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดแรกเมื่อปี 2510 และเสด็จ ฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์ด้วยพระองค์เองอีก 18 จังหวัด ภายหลังจากนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์แก่กรุงเทพมหานครเมื่อปี 2525 และทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จ ฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์แก่จังหวัดต่าง ๆ ตั้งแต่ปี 2528 และได้พระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์ครบทุกจังหวัดเมื่อปี 2555 นับเป็นระยะเวลาถึง 45 ปี จึงพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์แก่จังหวัดต่าง ๆ ครบถ้วน ทุกจังหวัดทั่วประเทศ

ในการเสด็จ ฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์แก่จังหวัดต่าง ๆ นั้น ในโอกาสนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานพระราชดำรัสแก่ผู้ที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทด้วยทุกครั้ง พระราชดำรัสดังกล่าวนอกจากจะทำให้ทราบเกี่ยวกับพระราชดำริในการจัดสร้างพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์แล้ว ยังพระราชทานแนวทางปฏิบัติแก่ประชาชนชาวไทยด้วย

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ศึกษาพระราชดำรัสที่พระราชทานในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์ดังกล่าว และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยน้อมนำพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์มาปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์แก่จังหวัดต่าง ๆ
2. เพื่อศึกษาพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์ ตั้งแต่ปี 2510-2555
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการน้อมนำพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์มาปฏิบัติ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวกับการพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์แก่จังหวัดต่าง ๆ และศึกษาพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปนวราชูปถัมภ์ ตั้งแต่ปี 2510-2555

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยการศึกษาค้นคว้าหนังสือ เอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพระราชทานพระพุทธรูปพระปทุมวราชูปถัมภ์ ทบพวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบว่าการศึกษาวินิจฉัยที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพระราชทานพระพุทธรูปพระปทุมวราชูปถัมภ์ และพระราชดำรัสได้มีผู้ศึกษาวินิจฉัยไว้ในด้านใดบ้าง รวมทั้งศึกษาพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระปทุมวราชูปถัมภ์ และการน้อมนำพระราชดำรัสดังกล่าวมาเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผลการวิจัย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธรูปพระปทุมวราชูปถัมภ์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 23 เซนติเมตร สูง 40 เซนติเมตร ขึ้นเมื่อปี 2509 ที่ฐานบัวหงายมีพระพิมพ์ทำด้วยผงศักดิ์สิทธิ์ส่วนพระองค์และผงศักดิ์สิทธิ์จากปูชนียสถานสำคัญจากจังหวัดต่าง ๆ ทุกจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อพระราชทานไว้สำหรับเป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำจังหวัด เป็นที่ตั้งแห่งคุณพระรัตนตรัย และเป็นนิมิตหมายของความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์ ประชาชน และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศ และยังได้เสด็จฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระปทุมวราชูปถัมภ์แก่จังหวัดต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง จังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดแรกที่ได้รับพระราชทานพระพุทธรูปพระปทุมวราชูปถัมภ์ เมื่อปี 2510 และเสด็จฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระปทุมวราชูปถัมภ์ให้แก่จังหวัดต่าง ๆ อีก 18 จังหวัด รวมเป็นจังหวัดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระปทุมวราชูปถัมภ์ จำนวน 19 จังหวัด จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่ 19 ที่ได้รับพระราชทานเมื่อปี 2516 จากนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระปทุมวราชูปถัมภ์แก่กรุงเทพมหานครเมื่อปี 2525 ในโอกาสที่กรุงเทพมหานครเจริญมั่งคั่งมาครบ 200 ปี และนับตั้งแต่นั้นปี 2528 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระปทุมวราชูปถัมภ์แก่จังหวัดต่าง ๆ จังหวัดมุกดาหารเป็นจังหวัดแรกที่เสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรูปพระปทุมวราชูปถัมภ์เมื่อปี 2528 และจังหวัดบึงกาฬซึ่งเป็นจังหวัดที่ตั้งขึ้นใหม่เป็นจังหวัดลำดับที่ 77 ที่ได้รับพระราชทานพระพุทธรูปพระปทุมวราชูปถัมภ์เมื่อปี 2555 จากปี 2510-2555 เป็นเวลาถึง 45 ปี จึงทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในการพระราชทานพระพุทธรูปพระปทุมวราชูปถัมภ์แก่จังหวัดต่าง ๆ ครบถ้วนทุกจังหวัด

การวิจัยนี้รวบรวมพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้จำนวน 77 องค์ เป็นพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จำนวน 19 องค์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถพระราชทาน จำนวน 1 องค์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารพระราชทาน จำนวน 57 องค์ ซึ่งพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ของทุกพระองค์มีนัยเนื้อหาทำนองเดียวกันสรุปได้ ดังนี้

1. ความสำคัญของพระพุทธรูปพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นสำหรับเป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำจังหวัดต่าง ๆ ที่ฐานบัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นด้วยผงศักดิ์สิทธิ์ส่วนพระองค์และจากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอริชฐาน ทรงปิดทอง ทรงพระสุหร่าย และทรงเจิม แล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่จังหวัดต่าง ๆ โดยมีพระราชประสงค์ให้พระพุทธรูปพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นที่ตั้งแห่งคุณพระรัตนตรัย เป็นนิมิตหมายแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศไทยและคนไทยทั้งชาติ

2. ความสำคัญของจังหวัดที่ได้รับพระราชทานพระพุทธรูปพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ประชาชนควรภาคภูมิใจในจังหวัดของตนเอง ให้มีความร่วมมือที่ดีระหว่างราชการกับประชาชนของจังหวัด ให้ตั้งใจรักษาชื่อเสียง ความสำคัญและความมั่นคงของจังหวัดไว้ตลอดไป

3. พระพุทธรูปพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นสิริมงคลทั้งแก่ประชาชนและจังหวัด เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการกระทำความดี

4. พระพุทธรูปพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นเครื่องหมายศักดิ์สิทธิ์แห่งความร่มเย็นและความก้าวหน้า ดังนั้น ในการประกอบสัมมาอาชีพและการงานทั้งปวง ต้องมีความตั้งใจจริง อดทนและขยันหมั่นเพียร รู้จักคิดพิจารณา รอบคอบ อະลุ่มอล่วยถ้อยที่ถ้อยอาศัย มีเมตตาต่อกัน มีความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในความสามัคคี ถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง กิจที่ทำทุกอย่างก็จะประสบความสำเร็จ

5. หากประชาชนแต่ละจังหวัดปฏิบัติตามพระราชดำรัสแล้ว จะสามารถรวมกำลังกันที่จะพัฒนาให้จังหวัดก้าวหน้า และรักษาความมั่นคงของจังหวัด และบ้านเมืองไว้ได้

จากพระราชดำรัสดังกล่าว สามารถน้อมนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิต สรุปได้ดังนี้

1. ประชาชนในแต่ละจังหวัดมีพระพุทธรูปพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำคัญและมีความศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่ง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น และพระราชทานไว้เพื่อเป็นที่เคารพสูงสุด เป็นที่ตั้งแห่งคุณพระรัตนตรัยและเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนไทยทั้งชาติ หากประชาชนชาวไทยจะได้น้อมนำเป็นที่ยึดเหนี่ยวของ

จิตใจในการที่จะกระทำความดี ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสไว้ ก็จะเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

2. การประกอบสัมมาอาชีพและการงานใด ๆ หากจะได้ปฏิบัติตามพระราชดำรัส โดยกระทำด้วยการคิดพิจารณา มีความตั้งใจจริง อดทนและขยันหมั่นเพียร รอบคอบ มีความอะลุ่มอล่วย ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีเมตตาต่อกัน ซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในความสามัคคี ถือเอาประโยชน์ส่วนรวม เป็นสำคัญงานทุกอย่างก็จะสำเร็จ

3. ในภาพรวมของจังหวัดต่าง ๆ หากประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ ร่วมมือกันรักษา ชื่อเสียงและความสำคัญของจังหวัดในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม จังหวัดก็จะพัฒนาก้าวหน้า มีความมั่นคง ทั้งระดับจังหวัดและประเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ศึกษาพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงด้านต่าง ๆ เพื่อน้อมนำเป็นแนวทางปฏิบัติ
2. ศึกษาแนวทางการเผยแพร่พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
3. ศึกษาการรับรู้ของประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธรูปพิตร และพระราชดำรัสในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปพิตร